

Bílé - Biele Karpaty

1/2022

50 Kč / 2 €

Apollo

Netopýři

Lúky našich predkov

Světlý les

1

2

3

4

5

6

8

7

9

10

11

Lorem Ipsum

- 1 Sveřep stoklasa / stoklas obilný (Foto Jan W. Jongepier)
- 2 Ostrožka stračka / ostrôžka poľná (Foto Jan W. Jongepier)
- 3 Pryskyřník rolní / iskerník roľný (Foto Jan W. Jongepier)
- 4 Koukol polní / kúkol poľný (Foto Michal Hykel)
- 5 Čistec roční (Foto Jan W. Jongepier)
- 6 Chrpa modrá / nevädza poľná (Foto Jan W. Jongepier)
- 7 Řepinka latnatá / repinka metlinatá (Foto Jan W. Jongepier)
- 8 Kamejka rolní / kamienka roľná (Foto Michal Hykel)
- 9 Drchnička modrá / belasá (Foto Jan W. Jongepier)
- 10 Hrachor pačočkový / bezlistý (Foto Jan W. Jongepier)
- 11 Drchnička rolní / roľná (Foto Jan W. Jongepier)

Obsah

ÚVODNÍK

Na túru za diverzitou 1

NÁŠ ROZHOVOR

Ovocným stromom odovzdaný 2

AKCE V BÍLÝCH KARPATECH

/ AKCIE V BIELÝCH KARPATOCH

Taký obyčajne neobvyčajný tábor 4

Teplice opäť meandruje 5

Vráti se k nám Apollo? 6

Kde ešte roste hlaváček letní? 7

Dům přírody Bílých Karpat 7

Potřebujeme vodní nádrže? 8

PORTRÉT

Antonín Kostka 9

Z KRONIKY

Ze vzpomínek prababičky Kateřiny 10

Čmelíny 10

TURISTA DOPORUČUJE / TURISTA ODPORÚČA

Po Ceste hrdinov (a hrdiniek) SNP 11

Prístrešky ako nové 12

Do Bílých Karpat s průvodcem 12

Co nám přinese cestovní ruch? 13

Jak to vidí starostové 14

Výlet k radosti všech 14

JAK SE DO LESA VOLÁ

Hmyz a světlý les 15

Lúky našich predkov - cestovanie za stratenými pokladmi 16

TAJEMSTVÍ PŘÍRODY / TAJOMSTVO PRÍRODY

Tajemní noční letci 18

RECENZE

České názvy a synonyma jabloní 20

Knížečka pro citlivé duše 21

Za studánkami Bílých Karpat 21

POHÁDKA

O chytrém netopýrovi 22

PRO CHYTRÉ DĚTI

Letní soutěž o tričko 23

Na túru za diverzitou

Uplynulá zima nezima nás moc nelákala ven, takže si to nyní můžeme pořádně vynahradiť. Venku si užíváme práce na zahradách či záhumenkách, ale krajina nám nabízí také čerstvý vzduch a od-

mi zařízeními nebo kulturními akcemi. Na straně druhé je třeba dbát na to, aby turisté náš kraj nepřeválcovali a jeho přitažlivost neznehodnotili. O této problematice se dočtete víc na stránkách tohoto

Vyškovec (Foto Jan W. Jongepier)

počinek. Stačí se projít v blízkém či vzdáleném okolí. Jako turistický cíl zůstávaly Bílé Karpaty dlouho v pozadí zájmu, neboť nemají velké jeskyně, propasti či vodopády a mají jen poskrovnou hradu. Situace se však v posledních letech mění a náš region se stává vyhledávanou destinací mnoha turistů.

Místní obyvatelé se na cestovní ruch dívají různě. Na jedné straně můžeme být pyšní, že si výletníci vybrali jako cíl své cesty právě Bílé Karpaty, a rádi je doporučujeme turistickými trasami, naučnými stezkami, pobytovými a stravovacími

čísla časopisu. Jedna otázka zde však zodpovězena nebude: v čem spočívá ona přitažlivost Bílých Karpat?

Domnívám se, že v tom hrají hlavní roli jejich bohatství, rozmanitost, pestrost, členitost... Kdo by chtěl chodit po neoknečných lesích bez jediné světliny, louky nebo potůčku? Nebo žít ve vesnici, kde všechny domy mají stejný vzhled? Člověk potřebuje rozmanitost – bohatství tvarů, barev a chutí – ve všech oblastech. Žije a setkává se s lidmi různých povah a nestejného vzhledu, v obchodě má výběr ze široké škály potravin. Přece nebudeme každý den jíst to samé, a nebylo by to ani zdravé.

Podobné argumenty uplatňujeme, když uvažujeme o tom, kam se vydat na rekreaci. Po stránce rozmanitosti jsou Bílé Karpaty skutečně velmi bohatou oblastí. A to neplatí jen pro naše květnaté louky, kde roste obrovské množství druhů rostlin, ale i pro krajinu jako celek.

Než nudné lány polí mají lidé raději krajinu členěnou na menší prvky, kde se mozaikově střídají louky, lesy, potoky, sady a polička. Záleží i na detailu pohledu

a samotném pozorovateli. Zatímco běžný turista vnímá květnatou louku jako jednolitý barevný koberec, sem tam narušený soliterním stromem, přírodovědec zde rozliší stovky různých druhů rostlin či živočichů.

Bílé Karpaty jsou i krajem bohatým na ovoce. Není asi nikdo, kdo by nerozeznal jablka od hrušek, ale pomologové vědí, kolik odrůd se pod jednotlivými druhy ovoce skrývá, každá s jinými vlastnostmi. Jsme rádi, že toto bohatství je dobře zdokumentováno, a tak sem přitahuje ovocnáře a sadaře, kteří aktivně pomáhají místní a staré odrůdy ovoce zachovat – k čemuž přispívají nakonec i výrobci ovocných (bio)produktů a jejich odběratelé.

Popsané přírodní bohatství regionu dále doplňuje kulturní dědictví. Do toho spadají především kostely a kapličky, hrady, památné domy nebo i místní muzea, ale nesmírně pestré je v Bílých Karpatech i dědictví nehmotné. Jízda králů nebo slovácký verbuňk jsou již zapsány do seznamu světového dědictví UNESCO, ale nelze zapomenout ani na tisíce lidových písní a na lidové kroje, které mají v každé obci jinou podobu. Tyto projevy folkloru zde mají navíc přidanou hodnotu v tom, že nejsou schované v archivu muzeí. Kroje se nosí a písně jsou dodnes slyšet při různých příležitostech během celého roku.

Důvodů k návštěvě našeho regionu je tedy více než dost. Těším se na viděnou a věřím, že zdejší bohatství společně zachováme k potěšení i budoucích generací.

Jan W. Jongepier

Foto Tineke van Elsas

Foto Jitka Pečová

Ovocným stromom odovzdaný

Keď som pred deviatimi rokmi spoznala Ľudovíta Vašša, bol študentom Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene a v projekte Bielokarpatský ovocný poklad mapoval staré odrody. Dnes ma sprevádza po areáli ovocnej škôlky v Moravskom Lieskovom a ukazuje hektáre pôdy s tisíckami malých i väčších ovocných stromčekov. Aká bola jeho cesta k ovocinárstvu a starým odrodám, ako založil a vedie ovocnú škôlku, nám porozpráva v nasledujúcom rozhovore.

Foto archív Ľudovíta Vašša

Máš iba tridsaťdva rokov, ale na Slovensku ťa už dosť poznajú. Venuješ sa mapovaniu, určovaniu, ošetrovaniu, pestovaniu ovocných stromov, neúnavne popularizuješ staré odrody. Kde si získal taký silný vzťah k ovocinárstvu?

Doma v Nemšovej sme mali množstvo ovocia na záhrade, jahody, ríbezle, maliny, jablká, hrušky. Ako deti sme ovocie jedli stále. Mama s tatom robili na záhrade, odkedy prišli z roboty, až do tmy, ešte si aj svietili žiarovkou na predĺžovacej šnúre. Zapáčila sa mi práca s rastlinami, oberanie ovocia, bolo to prirodzenou súčasťou môjho detstva.

Na vysokej škole som sa zapojil do mapovania starých odrôd v Bielych Karpatoch, ktoré organizovali Správa CHKO Biele Karpaty a naša univerzita v rámci projektu *Bielokarpatský ovocný poklad*. Staré ovocné odrody v Bošáckej doline boli aj témou mojej diplomovky. Strávil som stovky, možno tisíce hodín mapovaním odrôd v teréne, spoznal som inšpiratívnych ľudí, od ktorých som sa mohol učiť. Už vtedy som skúšal odrody aj množiť, v záhrade u rodičov som

mal maličkú škôlku a robil som prvé výsevy jaderníčky moravskej.

Prečo práve odrody Bielych Karpát?

Biele Karpaty majú ovocinárske genius loci. Počas mapovania, zberu vrúblov alebo osiva si človek uvedomí, že naše deti už nebudú mať šancu vidieť staré ovocné stromy. Väčšina stromov vzácnych odrôd sú torzá, ktoré sa rozpadávajú. My sme posledná generácia, čo ich môže zažiť. Inšpirovalo ma to a snažím sa urobiť všetko pre návrat dlhovekých ovocných stromov do krajiny. Aby sa mohli vrátiť, musí niekto nové stromčeky vypestovať.

To je dobrý základ pre vznik ovocnej škôlky. Priblíž nám, ako škôlka vznikala.

Boli sme skupina študentov, ktorá sa pripojila k občianskemu združeniu Pangaea v Novej Bošáci a spoločne sme v doline Španie obnovovali starý sad. Dosádzali mladé stromy, starali sa o ovce, ktoré sad vypásali, organizovali sme ovocinárske kurzy a samozber ovocia. Formovali sme sa ako partia. Prvú škôlku sme mali na malom pozemku v Bošáci, iba pár odrôd.

V roku 2017 sme prišli do Moravského Lieskového, kde nám vyšiel v ústrety majiteľ družstva. Prenajali sme si pôdu, v areáli družstva sme našli zázemie, na štyroch hektároch sme založili škôlku a sad. Keď sme začínali, bolo tu chemicky striekané strnisko, kopali sme jamy na stromy a nenašli sme jedinou dažďovku

(žížalu). Teraz sú ich tu tony na hektár. Navozili sme sem balíky slamy, maštaľný hnoj, využili zelené hnojenie, a tak sa pôda postupne zregenerovala.

Odrody sme získavali rôzne. Vďaka mapovaniu pre Bielokarpatský ovocný poklad som o mnohých stromoch vedel a poznal som majiteľov, ktorí mi dovolili zobrať vrúbly. Tiež sme ich získali od pomológov či iných pestovateľov. Na začiatku to bolo len zopár odrôd, dnes ich máme v sade viac ako tisíc. Napríklad genofondový marhuľový sad obsahuje 180 odrôd marhúľ, pochádzajú z Ukrajiny, Balkánu, Turecka, Tibetu, Francúzska aj z Moravy.

Začiatky máš za sebou. Povedz, ako funguješ dnes.

Máme dve spoločnosti, Ovocná a okrasná škôlka Biele Karpaty a Ovocný strom, s.r.o. Pri škôlke je jasné, čím sa zaoberá, Ovocný strom sa zameriava na ošetrovanie a výsadbu stromov. A ešte je tu občianske združenie Ovocná halúзка, ktoré sa venuje environmentálnej výchove a vzdelávaniu, robí ovocinárske kurzy a exkurzie. Fungujeme aj na sociálnych sieťach, kde pridávame náučné videá, blogujeme a najnovšie máme priestor v televíznej relácii Farmárska revue, kde máme príspevky o ekologickom pestovaní ovocia.

Mám okolo seba dobrý tím, každý svojím dielom a svojou šikovnosťou prispieva k tomu, aby nám to išlo. Keby to stálo na mne, tak by to určite nefungovalo po administratívnej a právnej stránke.

V letných mesiacoch prebieha v ovocnej škôlke očkovanie. (Foto Jakub Cibík)

Ľudovít Vašš sa venuje aj výsadbám ovocných stromov. (Foto archív Ľudovíta Vašša)

Možno po tej agrotechnickej a mediálnej áno. Sú tu ďalší, čo sa starajú o financie, objednávky, faktúry. Teraz máme v nájme viac ako jedenásť hektárov pôdy a plánujeme získať ďalšiu, o rok by som chcel pracovať na dvadsiatich hektároch.

Vráťme sa ešte ku škôlke. Priblíž nám, aký máte sortiment.

Ponúkame desiatky odrôd jabloní a hrušiek, a okrem bežných druhov ovocia i mandle, oskoruše, brekyne, ríbezle, maliny, jahody. Máme aj škôlku na lipy, duby, bazy, jarabiny. Bazu mám rád, láka veľa hmyzu, chrobákov a patrí do starej záhrady. Typickým obrázkom starej záhrady na kopaniciach je hnojisko a baza. Presadil som si pestovať aj drieň, z Poľska sme doviezli päťdesiat odrôd drieňa. Budem skúšať, ktorá odroda drieňa je najchutnejšia a tú budeme množiť.

Skrátka, chceme množiť bohatý sortiment, aby si mohli ľudia kúpiť kvalitný výpestok zo všetkého, a ponúkame im k tomu i oporné koly, ovčie hnojivo na výživu, štiepku, nožnice, ochranu proti ohryzu. Ešte zákazníka aj vyškolíme, ako strom orezať a starať sa oň.

Aké postupy používate?

Máme semeníšte, kde na jeseň vysievame semená. Tu vidíš tridsať árov semeníšta, sú to výsevy na podpníky, krásne husto vzišli. Minulý rok sme z planej hrušky

získali takýmto výsevom tridsaťtisíc kusov stromov. Jednoročné sadenice potom na jar štepíme do korunky. V auguste zasa očkujeme odrody na podpníky. Škôlky zavlažujeme hlavne v prvých rokoch.

Snažíme sa o prírodu blízke hospodárenie, preto pestujeme odrody broskyň, ktoré netrpia kučeravosťou listov, aby sa nemuseli postrekovať. Aj pri iných druhoch ovocia využívame rezistentné odrody.

Z matečnice odoberáme vrúbly a neskôr, keď v nej stromčeky začnú rodiť, verifikujeme odrody, aby sme množili ozaj kvalitný sortiment. V genofondovom marhuľovom sade medzi radmi stromov pestujeme hrach, na zjedenie i ozdravenie pôdy, zemiaky, pohánku a horčicu na zelené hnojenie. Kvôli včelám sme nasiali kultúrne rastliny, čo pekne kvitnú. A pre hmyz nechávame biopásky. Namiesto pesticídov používame ekologické postreky, ktoré si sami vyrábame z repkového oleja emulgovaného sójovým lecitínom. Fungujú na mechanickej báze tak, že škodcom (napr. voškám) zabránia dýchať.

Čo sa týka samotného predaja, pre kontajnerové sadenice nepoužívame rašelinu, ale vlastný substrát, do ktorého miešame certifikovaný kompost, skompostovaný maštaľný hnoj, ovčie hnojivo, pôdu, piesok, perlit, výživu a horninové múčky. Kontajneríky samozrejme recyklujeme.

Využívate viac stroje alebo ručnú prácu?

Pred šiestimi rokmi sme kyprili pôdu v škôlke tak, že sme ťahali na povraze konské brány alebo sme si natiahli špagátik a motýčkou sme robili jarky, do ktorých sme vkladali stromčeky. Teraz máme traktory so sofistikovanými plečkami, nový škôlkovací stroj, ktorý naraz robí tri riadky.

Sme úplne mechanizovaní, okrem okopávania. Okopávame ešte stále hlavne ručne, aj keď máme množstvo rôznych plečiek, napríklad prstové alebo plameňometové plečky. Škôlka je špecializovaná rastlinná výroba, náročnejšia ako ovocné sady. Vyžaduje si veľa čiastkových vecí, na každú činnosť treba mať špecializovaný stroj. Do strojov a závlah sme preto museli vložiť veľa peňazí, ale teraz máme moderné stroje, máme aj Ferrari (úsmev) - traktor Ferrari.

Ako vás prijali domáci?

V Moravskom Lieskovom sú dobrí ľudia, prijali nás. Pomohol nám aj majiteľ družstva, dáva nám zázemie aj prijateľný nájom. A viacerí miestni ľudia našli u nás prácu.

Čo budúcnosť, akou cestou sa chceš ďalej uberať?

Vidím to v dobrom kvalitnom tíme, ktorý sa nám postupne skladá. Mám šťastie na ľudí, sú tu šikovní štepári, traktorista, ktorý vie precízne oplečkovať, chalani, čo nám pomáhajú so závlahami. Chcel by som zefektívniť prácu, aby sme do vypestovania stromu dali čo najmenej práce, lebo menej práce znamená menej prejazdov traktorom, menej postrekov, menej procesov, ktoré spotrebúvajú zdroje a vytvárajú odpad. Nafty sa spáli strašne veľa pri pestovaní stromov.

Chcem čo najviac šetriť pôdu, pestovať stromy ďalej ekologickým spôsobom. Želám si, aby boli naše stromy kvalitné, záhrady pestré, krajina harmonická, aby Biele Karpaty boli na jar opäť biele. Zároveň aby to išlo aj ekonomicky, aby sme mohli zaplatiť ľuďa a stroje. Mám veľa ľudí vysokoškolsky vzdelaných, aj keď sú len brigádnici, ale robia to z presvedčenia a mojím cieľom je dávať im dobrú mzdu.

Na záver nám prezrad' svoje obľúbené miesto v Bielych Karpatoch.

Rád idem z Moravského Lieskového do Bošáče cez Rolincovú, mám rád Španie aj Grúň v Novej Bošáci. Teraz spoznávam aj podjavorinské kopanice a sú mi sympatické. Lesy pod Javorinou sú úžasné, aj to sú Biele Karpaty. Na malom území tu máme veľké mikroklimatické rozdiely. Okolie Nového Mesta nad Váhom a Moravského Lieskového, to je marhuľový kraj, okolo Javoriny je zas chladno. Páči sa mi tá kombinácia.

Katarína Rajcová

Taký obyčajne neobyčajný tábor

Určite má veľa ľudí v chode roka podujatie, ktoré nevynechá. Letný ochránarský tábor na Bučkovej jame je pre mnohých z nás takýmto bodom. Tešíme sa naň, stretneme tu kamarátov, robíme zmysluplné aktivity, spievame, spoločne si varíme, hráme sa, stretávame miestnych ľudí.

Pred tridsiatimi rokmi sme mnohí ešte ako študenti začali chodiť do Bielych Karpát. Začiatky boli spojené s Palom Devánom a jeho nákazlivým zápalom pre ochranu prírody. Kto to zažil, určite si pamätá. Skoré ranné vstávanie, aby nám neuschla rosa, ručné kosenie. Tradičné ranné hvízdanie, ale potom dobrá desia-

ta priamo na lúke, nohy mokré od rosy a unavený chrbát. Cez obed trochu odpocinku a poobede rozhadzovanie sena, obracanie, hrabanie, stavanie kôp, zväzanie sena. Kúpanie sa v potoku alebo vodnej nádrži. Voda zo studničky, obed uvarený v kotline. Večer s gitarou pri táboráku. Aninko Belan sa stal priam ikonou. Učiteľ matematiky prišiel s partiou kamarátov a detí z matematického krúžku a z chodenia na Bučkovú jamu vytvoril tradíciu či lepšie to nazvať rovno vášeň.

Prvý deň

Letný tábor na Bučkovej jame začína tradične príchodom vláčikom motoráčikom do Vrbovíc a výstupom na Bučkovú jamu. Po krátkom oddychu pokračujeme stavaním tábora. Treba postaviť veľký vojenský obytný stan, náradový stan, prístrešok pre poľnú kuchyňu, ale aj vykopáť jamu na biologický odpad a na latríny. Nie je toho málo, ale ak sú všetci ochotní, neverili by ste, ako to ide rýchlo a že to je ešte aj zábava. Večer si už posedíme pri ohni, v noci je obytný stan zaplnený len vtedy, ak prší, inak väčšina ľudí spí pod hviezdami na lúke.

Každodenná práca

Cítite sa unavení alebo vyhorení? Zmysluplná fyzická práca a dobrí kamaráti sú

najlepším liekom. Teplý čaj, ovsená kaša alebo chlebič nás nasýtia a takto vystrojení sa vyberieme kosiť, hrabať, prípadne nakladať balíky sena. Poobede si kosci nakujú svoje kosy, ak sa im to hneď nepodarí, ďalší deň si môžu kosením nakuté zodrať a skúsiť to spraviť lepšie. Hrabe a otáča sa seno aj poobede, alebo sa zahráme. Alebo si nájdeme čas porozprávať sa s kamarátmi či nadviazať nové priateľstvá. Varenie v kotline pre všetkých táborníkov je tiež hlbokým zážitkom. Ak sa vám to úplne nepodarí, o to dlhšie sa to potom spomína.

Daniel

Vlani sme založili novú tradíciu, kedy sme uvarili výborný guláš z daniela. Premnoženie tohto nepôvodného druhu, ktorý by sa mal držať v oborách, nás nesmierne hnevá. Kvetnaté lúky sa zelenajú, ale už nehýria farbami, lebo sú kvety ohryzené, v lese nenarastie žiaden mladý strom, vzácné mokrade sú rozdúpané. Ak to bude takto pokračovať, budeme jesť guláš každý deň...

Pozývam vás z celého srdca aj na tohtoročný tábor. Príďte.

Katarína Devánová

Mgr. Katarína Devánová (*1969) je botaničkou na voľnej nohe a členkou dobrovoľníckeho ochránarskeho združenia KOZA.

Foto Juraj Štefanovič

Teplice opäť meandruje

Kromě města v severních Čechách a říčky v Žilinském kraji na Slovensku je Teplice (respektive Teplica) i přeshraniční říčkou v jižní části Bílých Karpat. Pramení pod kopcem U Tří kamenů, protéká katastry Kuželov a Javorník, pak vstupuje u Vrbovců na slovenské území, kde se u Senice spojuje s řekou Myjavou.

Foto archiv Šumárník, o.p.s.

Říčka Teplice se dříve krásně po krajině klikatila (meandrovala) a lemovaly ji mokřady a tůňky. Do poloviny minulého století se v jejím hraničním úseku vyskytovaly krásné mokré louky se vzácnými orchidejemi. Poté však byla v její nivě – podobně jako u mnoha dalších vodních toků – provedena řada nešetrných zásahů.

Příprava

Napřímené a kanalizované koryto se strmými břehy nebylo šťastným řešením pro krajinu a přírodu s ní spojenou. A tak na začátku tohoto století vznikla myšlenka vrátit alespoň část Teplice do původního stavu a tím lépe zadržovat vodu v krajině. Zjistilo se totiž, že voda po dešti téměř okamžitě mizí pryč, čímž se okolní krajina vysušuje.

Realizace takového záměru vyžaduje hodně úsilí, finance, pozemky, administraci, ale obecně prospěšná společnost Šumárník revitalizaci Teplice loni zdárně ukončila.

První přípravný krok k tomu udělala Obec Kuželov již v roce 2005, kdy zažádala o pozemkové úpravy. K tomu však byl třeba souhlas od více než 50 % vlastníků. Nebylo jednoduché tento požadavek splnit, protože některé vlastníky se nepodařilo dohledat (pobyt v zahraničí) nebo dědictví nebyla vyřízená, ale nakonec většina dotyčných vlastníků souhlasila, a tak v roce 2010 byly uvolněny finance a pozemkové úpravy spuštěny. Ty obnášely i to, že si Obec Kuželov s Obcí Javorník vyměnily některé pozemky tak, aby všechny kolem vodoteče patřily do Kuželova. Tyto práce proběhly hladce, nikdo práci nezdržoval odvoláním proti něčemu a během čtyř let byly pozemkové úpravy zdárně dokončeny.

Projektování

Pozemkové uspořádání uvolnilo cestu k samotnému projektu revitalizace, který po schválení kužellovským zastupitelstvem podala a později realizovala společnost Šumárník. Návrh si vzal na starost

VH Atelier. Při projektování se ještě objevil jeden zádrhel, a to, že část projektu se bude muset vztahovat i k javornickému katastru, konkrétně k velkému mokřadu, který je silně zarostlý rákosem. To však nakonec nebyl velký problém – nezbytný pronájem dotyčných pozemků na 10 let javornické zastupitelstvo odsouhlasilo, stejně jako zastupitelstvo kužellovské.

Návrh projektu se podařilo dokončit do dvou let, poté následovalo mnoho jednání, aby projekt dostal zelenou a mohly na něj být uvolněny finance z Operačního programu Životní prostředí. O půl roku později konečně padlo kladné rozhodnutí: projekt *Revitalizace v údolní nivě Teplice* se může začít realizovat. Píšeme rok 2019, ale ještě muselo proběhnout výběrové řízení na realizátora, kterým se staly Vodohospodářské stavby Javorník-CZ. Nakonec se první bagry u Teplice objevily na začátku podzimu 2019.

Výsledek

Koncem srpna minulého roku byl projekt bezvýhradně zkolaudován. Podařilo se tím upravit celkem 2,16 km nivy Teplice a doplnit ji o 24 přílehlých tůní a mokřadů se stojatou vodou. Celková revitalizovaná plocha má rozlohu 16,55 ha, z toho vodní a mokřadní plochy činí 2,76 ha. Nezapomnělo se ani na výsadbu původních stromů a keřů.

Vše nyní ještě vypadá panensky, ale kromě plevelů zde našly své místo už první mokřadní rostliny, které se určitě budou rychle rozrůstat. Řada ptáků nové příležitosti již využívá a toto jaro si cestu k vodě našli i obojživelníci.

Projekt tímto však úplně neskončil. Tři roky bude ještě probíhat následná péče – budou se nahrazovat dřeviny, které se neuchytily nebo byly poškozeny zvěří. Kolem nich bude porost vyžínán a zbytek břehů se bude každoročně kosit. Příroda má pak udělat to ostatní.

Jan W. Jongepier

Za informace děkuji panu Jiřímu Práškov, členu dozorcí rady Šumárník, o.p.s.

Vrátí se k nám Apollo?

Na sklonku loňského roku odstartoval další ochranný projekt v rámci evropského programu LIFE s plným názvem Ochrana jasoně červenookého v Polsku, Česku a Rakousku. Ale zatímco se projekt Motýli ČR - SR (2011–2016) a letos končící projekt Ze života hmyzu zabývaly ochranou celé skupiny živočichů, ten nový – se zkratkou LIFE Apollo2020 – se zaměřuje na ochranu pouze jediného ohroženého motýla.

Foto Vít Hotárek

Apollo se představuje

Jason červenooký je vzácnějším a pestřejším zbarveným příbuzným jasoně dymnivkové, který je jedním z cílových druhů v projektu Ze života hmyzu. Přezdívat ho i Apollo. Proč? Stačí se podívat na vědecký název *Parnassius apollo* nebo jeho anglické jméno Apollo.

Jedná se o poměrně velkého motýla s rozpětím křídel i přes 7 cm. Mají bílou základní barvu s tmavými skvrnami a nápadnými červenými oky, která mají černý lem. Je poměrně náročný na teplo i světlo. Právě odsud pramení vědecký druhový název po řeckém bohu slunce Apollónovi.

Nejraději obývá skalnaté a prosluněné svahy, kamenité pastviny a podobná stanoviště s řídkou vegetací. Jeho housenky jsou poměrně vybíravé, živí se téměř výhradně na rozchodnících. Dospělí jedinci dávají přednost tmavě červeně až fialově kvetoucím rostlinám, a tak mají v oblíbenosti třeba obyčejné bodláky.

Samička žije jen krátce, udává se maximálně dva týdny. Sameček může žít až měsíc, ale vzhledem k tomu, že s oblibou létá velmi nízko nad zemí, má často brzy

poškozená křídla od vegetace a stává se snadnou kořistí pro predátory.

Rozšíření jasoně

V minulosti se jason červenooký u nás vyskytoval roztroušeně, hlavně pak v pohraničních horách. V Bílých Karpatech se dal zahlédnout v okolí Strážnice, na Moravských Kopanicích nebo třeba u Brumova-Bylnice. Dodnes má významnou populaci na Vršatci.

Během 19. a 20. století však došlo z nejrůznějších příčin (např. zalesňování, zhoršování se stav ovzduší, upouštění od pastvy) ke zhoršení podmínek pro výskyt jasoně, a kvůli tomu tento skvost z české přírody zcela vymizel. Jen ve výjimečných případech se ještě objevil v Bílých Karpatech, ale šlo o jedince, kteří sem zalétli ze Slovenska, kde se motýl stále ještě vzácně vyskytuje.

Podobný osud motýla potkal i jinde v Evropě. Z tohoto důvodu se jason dostal na červený seznam ohrožených druhů Mezinárodní unie pro ochranu přírody (IUCN). Entomologové se v minulosti pokoušeli o jeho návrat na místa

původního výskytu, ale jejich snažení nebylo korunováno úspěchy. Jedním z prvních úspěšných projektů (ne-li úplně první) byl návrat jasoně na vrchol Kotouč u Štramberka v 80. a 90. letech minulého století. Tamní populace zde přežívají až do současnosti. Jinde v Česku už na jasoně nenarazíte.

Návrat Apolla

Abychom tohoto krásného motýla navrátili do Bílých Karpat, musíme jej nejdříve namnožit. K tomuto účelu bude sloužit chovná stanice, jejímž centrem bude velký zasítovaný stan, kterému říkáme vznešeně *motýlárium*. Housenky jsou poměrně žravé, takže bude nutné namnožit jejich živnou rostlinu – rozchodník, aby měly dostatek potravy.

Druhým důležitým úkolem projektu je zajištění vhodného životního prostoru v přírodě. Pro tento účel je vytipováno několik lokalit. Na nich bude probíhat zejména odstraňování náletu, sečení trávy, pastva a také dosazování živné rostliny pro housenky tam, kde se v současnosti nevyskytuje. V neposlední řadě je naplánována spousta aktivit pro školní děti a mládež i pro veřejnost. Můžete se těšit na přednášky, návštěvu chovné stanice i na exkurzi na některé z projektových lokalit.

Zvýšení počtu lokalit pro našeho jasoně není jediným cílem projektu. Když připravujeme vhodné prostředí pro jeho návrat a přežití, profitují z toho i jiní hmyzáci. Objeví se zde třeba někteří modrásci, perleťovci a jiné létající drahokamy. Jason tak pod svá křídla jako pod deštník schová ochranu mnoha dalších, často vzácných druhů hmyzu, ale třeba i plazů nebo ptáků. Proto mu říkáme deštníkový druh.

Marie Petrů

Projekt LIFE20 NAT/PL/000151 je spolufinancován z programu LIFE Evropské komise. Za Bílé Karpaty je do něj zapojeno Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty. Druhým českým partnerem je ČSOP Hradec Králové. Za polskou stranu se na projektu podílejí tři organizace – Krkonošský národní park Polsko, Klub přírodovědců a Institut botaniky Polské akademie věd. Posledním partnerem pak je Evropská společnost pro divočinu z Rakouska.

Kde ještě roste hlaváček letní?

Polní plevel ubývá. Starší lidé si možná pamatují barevnost obilných polí díky červeným mákům, modrým chrpám a fialovým stračkám či koukolům. Dnes však chemicky ošetřená pole zejí prázdnotou, jen velmi vzácně se některý tradiční plevel ještě objevuje.

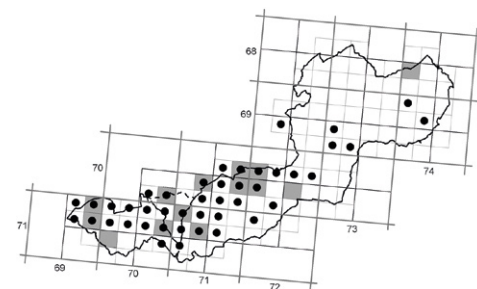
Jedním z nich je hlaváček letní, který Česká botanická společnost letos vyhlásila rostlinou roku. Má jemně dělené listy (podobně jako ostrožka stračka) a oranžové květy. Hlaváček roste v teplejších oblastech, v Česku zejména ve středních Čechách a na jižní Moravě. V Bílých Karpatech se vyskytuje převážně v jejich jihozápadní polovině, od Strážnice po Moravské Kopanice (viz mapa), a to na okrajích

polí a úhorech nebo i na jiných místech, kde byla půda narušená. Je to atraktivní kytky, která je někdy i pěstována na zahradách, avšak v přírodě je ve své existenci ohrožená moderním hospodařením.

Smyslem kampaně Rostlina roku je mimo jiné zjistit, kde daný druh ještě roste. Proto vyzýváme všechny, kteří se v naší krajině pohybují, aby výskyt hlaváčku letního nahlásili. Údaje by ideálně měly obsahovat co nejpřesnější místo (popis, mapku nebo nejlépe souřadnice), stanoviště, počet rostlin (ne květů!), datum nálezu a samozřejmě jméno nálezece. Fotografie jako důkaz uvítáme. Existuje totiž ještě příbuzný druh, velmi vzácný hlaváček plamenný s červenými květy a chlupatými kališními lístky. O rostliny pěstované v zahradách nebo uměle vyseté jinde zájem nemáme.

Své nálezy prosím zašlete na email jwj@email.cz, my se postaráme o to, že budou zařazeny do celostátní databáze.

Jan W. Jongepier

Rozšíření hlaváčku letního v Bílých Karpatech. Šedý čtverec: výskyt před rokem 1990, černý bod: výskyt od roku 1990

Foto Jan W. Jongepier

Dům přírody Bílých Karpat

V historickém jádru města Veselí nad Moravou vzniká Dům přírody Bílých Karpat jako součást celorepublikové sítě domů přírody. Jejich cílem je představit přírodní a kulturní dědictví jednotlivých chráněných krajinných oblastí. Plánuje se zde rozsáhlá interaktivní expozice i venkovní učebna.

Na Bartolomějském náměstí se momentálně rekonstruuje stávající budova, ke které přibude nový objekt na ulici Kožešnické. Tato stavba bude nízkoenergetická v pasivním typu s využitím dešťové vody, solární energie a místo klasické krytiny bude mít zelenou střechu.

Hradby

Se stavbou se začalo v září 2021, kdy proběhla demolice dvou rodinných domků na ulici Kožešnické. Původní představou bylo, že se tím zpřístupní i veselské hradby, které jsou pozůstatkem městského opevnění z 15. století a mají velkou historickou a kulturní hodnotu. Bohužel se ukázalo, že jsou v mnohem horším stavu a naplánovaná podoba je nereálná. Zeď postrádá pevné základy, její spodní část je vystavěna z nepálených cihel – kotoVIC a po odstranění domků se na několika místech začala hroutit. Po jednání se statikem i památkáři se našlo kompromisní ře-

šení ve snížení jedné části hradeb na 1,5 m a jejich postupné navázání na původní výšku ca 6 metrů. K jejich zpevnění bude sloužit pět pilířů. Zdivo hradeb bude zakonzervováno tak, aby vydrželo další stáletí a návštěvníky neohrožovalo.

V současnosti jsou všechny bourací práce u konce a začíná se s vlastní výstavbou.

Financování

Investorem Domu přírody Bílých Karpat je ZO ČSOP Bílé Karpaty. Na jeho přípravě spolupracujeme s Agenturou ochrany přírody a krajiny a VIS Bílé Karpaty, o.p.s. Výstavba domu přírody byla podpořena z Operačního programu životního prostředí. Další finanční podporu jsme získali z Ji-

homoravského kraje, Města Veselí nad Moravou a drobných příspěvků od okolních obcí.

Realizaci nám však komplikuje Covid a válka na Ukrajině. Ceny stavebních materiálů a prací se značně navýšily, a tak je jasné, že získané finanční prostředky nebudou stačit. Navíc jsou některé materiály nedostatkovým zbožím.

Jsmo však stále optimisté a doufáme, že se nám podaří všechno zdárně dokončit do konce roku 2023, kdy budeme moci Dům přírody Bílých Karpat slavnostně otevřít.

Jitka Říhová

Zřícená část hradeb (Foto Jitka Říhová)

Potřebujeme vodní nádrže?

Události posledních let, zejména tedy pandemie COVID-19 a válka na Ukrajině, zcela zastínily jeden z mnoha dalších bojů, které v naší české kotlině vedeme – boj se suchem. I přes veškeré apely na změny hospodaření v krajině a návrat k přirozenému stavu vodních toků se centrálním motivem tohoto boje staly malé vodní nádrže (MVN).

Nádrž Mlýnky na Sudoměřickém potoce (Foto Marek Polášek)

Vodní život

Také přínos pro místní druhové bohatství byl diskutabilní. U vodního hmyzu nebyly v nádrži nalezeny žádné ohrožené druhy, dokonce byl zaznamenán negativní vliv na biodiverzitu pod nádrží. Přitom i vysychavý tok může hostit mimořádně zajímavé a ochránářsky cenné druhy bezobratlých. Ty ovšem pod nádržemi trpí znečištěním živinami (eutrofizací), zejména kvůli tomu, že jsou téměř vždy rybářsky obhospodařovány.

Jeden z bělokarpatských lokálních endemitů, kriticky ohrožená jepice *Electrogena quadrilineata*, která se

Nahlédneme-li do registru dotací poskytnutých pro boj se suchem, zjistíme, že na výstavbu či rekonstrukci nádrží putovala největší část peněz (v řádu miliard korun) na zmírňování dopadů sucha. Zdá se tedy, že bojovníci se suchem našli svatý grál svého snažení, a jen málokdo si položil otázku, zda jsou často uváděné přínosy nádrží skutečné.

Nižší průtoky

Během několikaletého výzkumu zaměřeného právě na MVN a další typy opatření proti dopadům sucha jsme v Bílých Karpatech našli několik nádrží na vysychavých tocích a detailně sledovali jejich vliv na sucho a diverzitu vodních organismů.

Především se potvrdil již dříve popsany paradoxní jev, kdy zejména díky vysokému výparu z nádrže dochází během sucha ke snížení průtoku pod nádrží. Na Sudoměřickém potoce jsme v roce 2019 zaznamenali vyschnutí toku nad nádrží trvající ca 70 dní, kdežto pod nádrží již období sucha trvalo více než 120 dní. Obdobně „funguje“ i nádrž Lubná u Korytné, kde nádrž způsobila prodloužení doby vyschnutí toku z 10 dní (nad nádrží) na 80 dní (pod nádrží).

Řeší nádrže problém sucha?

Reálná situace mnohých bělokarpatských nádrží ukazuje, že MVN ke zmírňování dopadů sucha příliš nepřispívají a zejména dopady na faunu přilehlých vodních toků jsou spíše negativní. Je proto otázkou, zda urputná snaha o budování dalších a dalších nádrží má racionální jádro a zda si za cenu mnoha miliard ze státního rozpočtu nevytváříme problém, který budou řešit následující generace. Ostatně odstraňování nádrží, které neplní původní účel, je v západní Evropě již relativně běžným jevem.

Na účel plánované nádrže bychom se proto měli ptát přednostně, neboť vážní zdůvodnění zadržováním vody a podporou biodiverzity je dle našeho soudu nedostatečné. Poněkud hrozivě proto působí iniciativa Jihomoravského kraje pro zbudování několika stovek malých vodních nádrží na jeho území. Ptejme se proto, zda předběžně navržená série nádrží na Kazivci nad Suchovskými Mlýny, několik roztroušených nádrží v okolí Lučiny či nádrž na Trávníkovém potoce u Tvarožné Lhoty bude skutečně sloužit k něčemu jinému než k vyčerpání dotací.

Marek Polášek, Petr Pařil
Brno

Mgr. Marek Polášek, Ph.D. (*1985) a RNDr. Petr Pařil, Ph.D. (*1968) působí na Ústavu botaniky a zoologie PřF Masarykovy univerzity, věnují se zejména vlivu sucha a dalších faktorů na vodní organismy v tocích.

Uhynulé ryby (nepůvodní karas stříbřitý) na dně vyschlé tůně; Sudoměřický potok pod nádrží Mlýnky, červen 2019 (Foto Petr Pařil)

Antonín Kostka

Už více než padesát let fotografuje krajiny, řeky, stromy i lidi – černobíle. A pro své nejlepší snímky nemusí cestovat daleko. Antonín Kostka (*1958) z Brumova nachází dost inspirace v krajině kolem svého bydliště, ve Vlárském průsmyku.

Foto Antonín Kostka

Fotografovat začal ve svých 13 letech, kdy si z vlastních úspor a za příspěvku rodiny pořídil svůj první fotoaparát. K tomu činu ho přivedl televizní pořad *Lovy beze zbraní*, kde různé osobnosti vyprávěly o československé přírodě a ukazovaly své fotografie tam pořízené. Od té doby jeho vášeň pro fotografování nikdy neutechla, naopak. V následujícím půlstoletí se vyví-

jel dále a věnoval většinu svého volného času pořizování náladových snímků.

Kostka je úplný samouk. Základní všeobecné informace musel hledat v místní lidové knihovně. Brzo našel svou cestu a začal se úzce zaměřovat na jedno téma – domov, Vlárský průsmyk, kam se může vracet ve všech ročních i denních dobách a podmínkách. Původně ho v přírodě za-

Foto Antonín Kostka

ujala divoká zvěř, i stárce na samotách, ale postupně přešel ke krajině. Dlouhodobě se specializuje na noční snímky, kdy si musí „hrát“ s extrémně dlouhými expozicemi. K tomu, jak trefně píše Jan Tluka, „dokáže projít nepočítané kilometry nočním lesem, aby uviděl východ slunce nad kopci nebo zastihl měsíc v úplňku kdesi nad lesní mýtinou.“

Jako aktivní člen fotoklubu KFA Brumov-Bylnice Antonín Kostka hodně času věnoval i předávání svých znalostí a zkušeností dalším nadšencům. Po rozpadu klubu spoluzaložil v roce 2000 fotokupinu Andromeda Brumov-Bylnice. Od ledna 1989 uspořádal přes 120 autorských výstav. Jeho fotografie získaly řadu ocenění na domácích i zahraničních soutěžích. Z cen si nejvíce považuje získání zlaté medaile na celosvětové soutěži fotografií přírody STROM Ružomberok.

Všechny jeho fotografie byly a jsou černobíle a jsou pořízeny přes půlstoletí starými středoformátovými přístroji na svitkový film. Digitální fotoaparát doposud nevládní. Důvody? Ty vystihuje

Foto Antonín Kostka

jeho výrok v rozhovoru na stránce spolku Praha Panoramatická, kde přeje kolegům fotografům, „aby příliš nepodléhali módním trendům barvami hýřícího komerčního, pomíjivého a plytkého virtuálního světa“ a „aby nikdy neuvěřili, že k dosažení mistrovství stačí mobil, kvalitní ‚postprodukce‘ a účast na dvoudenním workshopu“. Tož tak.

Výběr Kostkových snímků si lze prohlédnout na www.kostkaphoto.com.

Jan W. Jongepier

Ze vzpomínek prababičky Kateřiny

V mých představách je krajina na úpatí Bílých Karpat něco jako bájná Arkádie. Známa ji totiž především z pamětí své prababičky, v nichž popisuje časy, kdy na vesnicích ještě nebyla elektrina a pole se obdělávala koňským či kravským potahem.

Kateřina Jakubíčková (Malba Ludvík Ehrenhaft)

Žně

Prababička vzpomíná i na sepětí člověka s krajinou v době, kdy každý závisel na výnosu svého pole a plodnosti dobytka. Zvláště ve válečných letech se lidé upínali k dobré úrodě, z níž často živili nejen sebe, ale i příbuzné v Rakousku. Jako v létě roku 1918: „Zatím se pomalu přibližovaly žně. Kdo měl naseto v písečnici, chodil se dívat, jestli už zrníčka začínají tvrdnout. V kostele po obou mších svatých a odpoledne po požehnání zpívali: „Zachovej, což jest na poli, abychom toho užít mohli, v pokoji a bázni boží, až se tvá čest všudy množí!“ Po dobu sucha měli píseň s pěkným starobylým nápěvem: „Ó

Bože, prosíme Tebe, vylej, vylej rosu z nebe a ovlaž pole vyprahlé, čiň je k úrodě okráhlé.“

A takto se sklízelo za časů jejího dědečka: „Tehdy se obilí žalo srpy. Muži, ženy i mladá chasa, všechno od úsvitu do soumraku, ohnuté, žalo a pot se z nich jenom lil. Později, když lidé začali obilí sěci kosami, staří byli proti takové novotě. Že je to hřích mlátit kosou do Božího daru jak do palachu.“

Byliny

Prababička vypráví i o dětství svého manžela, rodáka z Lipova. „Jeho otec byl nemocný, a tak musela matka vydělávat, aby bylo na nejnужnější nákup. Po skončení polních prací vyšívala a šila kroje, dlouho před Velikonoce malovala vajíčka, děti jí musely při tom pomáhat. Ráno odjížděla s kravami na pole. Pole měli dost, byli oba ze selských rodin. Ale dvě ruce ženské a dva páry dětských byla slabota na tamější, už kopcovitou půdu. Teď vozit do těch kopců chlévskou mrvu, to museli po troše, krávy sotva dýchaly, i toho vozu samého měly do kopce dost. Matka začala se staršími chlapci sbírat léčivé byliny, hlavně jarní. Časně ráno vyšli, za šera, rosu si nohy umyli, u studánky vodu pili.

sadu. Může být tedy i pro vás užitečné poradit čmelákům nový domov, tzv. čmelín.

Jaký čmelín vybrat?

Spolu s popularitou čmeláků narostla také nabídka čmelínů na trhu. Ale pozor, ne všechny jsou pro chov čmeláků vhodné. Rozhodně se nezaměřujte na ty, které v současnosti můžeme zakoupit za pár „šestek“ v hobby marketech. Nejen že nejsou zabezpečeny před možnými škůdci, také se žádné populace čmeláků nedočkáte z důvodu nevhodných rozměrů výrobku. Populace čmeláků je početná, a proto musí být čmelín dostatečně velký.

Až na Lipovský háj chodívali a na louky Milejovy, tam ho moc rostlo. Nikdo jim nebránil trhat, je to jedovatá bylina, ale léčivá, vzácná. Trhali celý den, večer přijel otec s vozem, naložili fůrku a pomalu, k půlnoci přijeli domů. Sušili to na půdě a v žocích od firmy Waegner a Eichler posílali drahou do Brna.“

Tehdejší život musel být velmi těžký, ale přesto bych do těch časů ráda aspoň nahlédla, protože vyprávění mé prababičky Kateřiny zní chvílemi jako pohádka.

**Pavla Horáková
Praha**

Pavla Horáková (*1974) je spisovatelka. V roce 2021 vydala knihu *Srdce Evropy, která vychází z rozsáhlých pamětí její prababičky Kateřiny Jakubíčkové roz. Benedíkové narozené r. 1898 v Kozojídkách.*

Foto Ivana Jetelinová

Střecha je základ domu. To samé platí i zde. Vždy vybírejte čmelín s plechovou stříškou. Výrobek déle vydrží, protože střecha vyrobená pouze z masivního dřeva se postupem času začne kroutit. Každý čmelín musí obsahovat i zabezpečený větrací otvor a ochrannou klapku.

Tyto podmínky splňují čmelíny, které si můžete zakoupit na stránkách www.eshopbilekarpaty.cz.

**Kristýna Pavlátková
ZO ČSOP Bílé Karpaty**

Po Ceste hrdinů (a hrdiniek) SNP

Výhled na slovenskou stranu z Moravy (Foto Andrea Uherková)

Biele Karpaty sú mojou krajinou domova. Od malička sme s rodinou chodievali z môjho rodného Trenčína na chatu do Branného, neďaleko Drietomy. Od roku 2012 som sa tomuto pohoriu venovala aj odborne a spolu s kolegami sme chodili po kopaniciach a mapovali staré a krajové odrody jabloní, hrušiek a oskoruše.

Turistická magistrála

Až vlni som objavovala hrebeň Bielych Karpát po červenej turistickej značke, vedúcej z Dukly na Devín. S kamarátkou sme putovali po Ceste hrdinů SNP, najdôležitejšej a najdlhšej turistickej magistrále na Slovensku. Rada by som ju teda na margo nášho ženského výletu premenovala nielen na Cestu hrdinů, ale aj hrdiniek SNP.

V posledných rokoch naberá táto trasa na popularitu a ročne ju prechádzajú desiatky turistov a turistiek zo Slovenska, Českej republiky, ale aj iných krajín. Ak si viete vziať mesiac dovolenky a radi chodíte s ťažkým batohom, čítajte ďalej, možno sa necháte na ňu zlákať aj vy.

Cesta SNP s jej dĺžkou viac ako 750 km spája z východu na západ viaceré významných oblastí Slovenska, ktoré zohrali dôležitú úlohu počas Slovenského národného povstania a počas oslobod-

zovania krajiny v rokoch 1944 až 1945. Od Bradla (Štefánikova mohyla) ide súbežne aj ako Štefánikova magistrála. To už je však ďaleko, v Malých Karpatoch. My sa vrátme k tým Bielym, ktoré vás určite najviac zaujmú!

Trasa

Do Bielych Karpát vchádza červená značka za Drietomou pekným „stupáčikom“ na Sokolí kameň, skalnej vyhládke, kam je najlepšie prísť na západ slnka. Neďaleko nej sa totiž skrýva vítaný nocľah – útulňa Žľab, o ktorú sa vyzorne stará obec Drietoma na čele s jej starostom. Vážia si, že cez jej územie prechádzajú práve „SNP-čkári“, ako im už ľudovo vraví, a snažia sa im poskytnúť komfort. A to sa na tejto trase naozaj cení.

Značka pokračuje cez hôľny kopec Machnáč na hrebeň, kde sa kľukatí za Kykulou a zabieha na moravskú stranu pohoria. Tu sa napája na cyklotrasu vedúcu cez kopce Vyškovce a Mikulčin vrch. Turistom s 15-kilovými batohmi na nich zaplesá srdce zo zelnáčky, knedlíkov či studeného piva, čo si budeme hovoriť. A tak sme sa tešili aj my. Okrem gastro-zážitkov lahodiacim žalúdkom sa ponúkali očiam aj malebné výhľady z terás reštaurácií.

Cez rozhľadňu Lopeník síce trasa nevedie, ale kto má málo v nohách, nech sa páči, môže si na ňu odbehnúť. No skôr je to výnimka než pravidlo. Útechou na červenej značke je trochu menšia rozhľadňa U Křížku medzi obcami Březová a Strání,

kde sa dá v prípade núdze aj prespať. No keďže v tejto oblasti chýbajú pramene, my sme zišli na nocľah do Strání, kde nám milí obyvatelia načapovali vodu, najvzácnejší artikel na ceste.

Späť do vlasti

Najväčším výšlapom na trase je putovanie na Veľkú Javorinu, tradičné miesto stretávania Moravákov a Slovákov. Nás tu potešil okrem slnečného počasia na hrebene a krásnych pohľadov do údolí aj nakladaný hermélín na Holubyho chate zaliaty chladeným nápojom.

O pár kilometrov pod Javorinou vystrieda češtinu na turistických značkách opäť naša rodná slovenčina a vzdialenosť na rozcestníkoch opäť udávané nielen v kilometroch, ale aj v časoch, čo je veľmi nápomocné.

S Bielými Karpátami sa lúčime na Myjave, a to veľkým štýlom – večerným kúpaním v nádrži Stará Myjava. Tá je po dlhej dobe príjemným schladením na ceste, na ktorej človek-turista ocení každú vodnú plochu.

Zbomom, Biele Karpaty, za chvíľu hrdinsky vchádzame do Malých Karpát, smer Devín. Ale o tom potom a niekde inde.

**Andrea Uherková
Zvolen**

Ing. Andrea Uherková, PhD. (*1989) je propagátorka záchranu starých odrôd ovocia, ktorým sa venuje počas štúdií na Fakulte ekológie a environmentalistiky vo Zvolene, kde ostala po štúdiách bývať. Od roku 2017 tu pracuje na rôznych projektoch v Centre environmentálnej a etickej výchovy Živica.

Čmelíny

Stejně jako chov včel se může v poslední době pyšnit nárůstem i chov čmeláků. Proč je o čmeláky takový zájem? A jak je můžeme podporovat?

Čmeláci jsou prvními jarními opylujícími. Začátkem jara se včely z úlu nehnou, ale čmeláci už pilně pracují na sběru nektaru a pylu. Díky své termoregulaci jsou schopni létat i v chladném počasí, a tak se postarají o větší úrodnost naší zahrady či

Prístrešky ako nové

Súčasťou *náučného chodníka* Okolo Vršatca – koruny Bielych Karpát sú od r. 2010 aj dva turistické prístrešky, ktoré po viac ako desiatich rokoch už poznačil zub času. Podarilo sa ich však opraviť vďaka dvom zaujímavým iniciatívam.

Prístrešok pod Babkami po obnove (Foto Jozef Figur)

Prístrešky boli postavené zo smrekového dreva a pokryté šindľom, jeden sa nachádza na úpätí Chmeľovej vyvýšky parkoviska a druhý na turistickom chodníku pod Babkami s výhľadom na Červený Kameň.

Pri každom prístrešku stál nízky múrik z nepálených tehál, ktorý mal slúžiť samotárskym včelám a osičkám ako náhradný biotop, a okolo boli vysadené staré odrody jabloní a hrušiek. Múriky podlahli ako prvé, vplyvom dažďa a mrazu z nich ostali iba kôpky hliny. Drevené sedenia zapustené do zeme odhnili. Ovocné stromy starých odrôd tiež potrebovali starostlivosť.

Opravy

Výmenu strechy, posilnenie nosných trámov aj výmenu vnútorného sedenia v prístrešku pod Chmeľovou sa podarilo realizovať vďaka finančnému príspevku obce Dohňany, ktorá s obcou Horní Lideč riešila cezhraničný projekt. Ten obyvateľom a návštevníkom približoval prírodu štyroch susediacich chránených krajinných oblastí (Biele Karpaty, Bílé Karpaty, Ky-

suce a Beskydy) na oboch stranách štátnej hranice.

Odlišný príbeh sa spája s prístreškom pod Babkami. Ujal sa ho Jozef Figur z Červeného Kameňa, ktorý sa už niekoľko rokov predtým dobrovoľne staral o stromčeky okolo prístrešku. Všimol si chátrajúcu strechu a rozhodol sa, že ju opraví a pritom využije strešnú krytinu, ktorá mu ostala z rekonštrukcie domu. Pri prácach zistil, že treba vymeniť aj niekoľko trámov. Zreparoval aj lavice a stôl a namiesto rozpadnutej stienky z nepálených tehál urobil kamenný múrik z kameňov od starého salaša. Ako nadšený ovocinár ošetril aj plánky, vysadené pri druhom prístrešku pod Chmeľovou a plánuje do nich naštépiť staré odrody.

Jozef Figur aj s manželkou Ľudmilou sú členmi občianskeho združenia Pre Prírodu a zúčastňujú sa pravidelne brigád na pomoc prírode. Ako s úsmevom povedali, počas pandémie boli brigádnické akcie Pre Prírodu zrušené, tak si museli sami vymyslieť dobrovoľnícku prácu. Treba povedať, že si ju vymysleli aj urobili veľmi dobre a patrí im za to veľká vďaka.

Katarína Rajcová

Do Bílých Karpát s prírodcom

Každým rokom se vydávajú turisti a výletníci do Bílých Karpát, kde by radi na vlastné oči spatřili orchideje i jiné vzácné poklady zdejší přírody. Řada z nich však z neznalosti vyrazí na výlet v době, kdy orchideje nekvetou, nebo do míst, kde se nenacházejí.

Někteří jsou informováni o něco lépe a vydají se do našich národních přírodních rezervací. Zde sice orchideje rostou, ale po návštěvnicích pak zůstávají v trávě vyšlapané široké chodníky. Proto je vstup mimo vyznačené cesty v těchto rezervacích zakázán.

Služby

Vzdělávací a informační středisko (VIS) Bílé Karpaty nabízí veřejnosti služby místních průvodců. Ti terén i vše, co s tím souvisí, znají dobře a během exkurzí v chráněných územích dohlížejí na dodr-

žování pravidel pohybu. Terénní průvodce dokáže návštěvníkům i složité odborné informace podat populárně naučnou formou. Je také schopen v krajině ukázat méně nápadné zajímavosti, kterých by si návštěvníci možná ani nevšimli, a vysvětlit je. Upozorňuje i na nebezpečí, které může hrozit od terénu, hmyzu atd.

S průvodci se nemusíte vypravit jen do přísně chráněných lokalit. I výlet do (na první pohled) obyčejné krajiny se může stát objevnou výpravou. Také přímo za humny se dá nahlédnout do tajů přírody, dávné historie krajiny nebo konkrétní místo propojit s poutavým příběhem či pověstí.

Do terénu

A jak se tedy můžete připojit ke komentované exkurzi bělokarpatskou krajinou? První možností jsou exkurze pro veřejnost. Například v květnu a červnu – v době květu orchidejí pořádáme exkurzi s botanikem do národní přírodní rezervace Zahrady pod Hájem u Velké nad Veličkou či jiné chráněné lokality.

Na takovou exkurzi je potřeba se dopředu telefonicky přihlásit. Kapacita exkurze totiž bývá omezena a v případě nepříznivého počasí vás organizátor informuje o všech důležitých změnách.

Další možností je vybrat si z nabídky průvodce a trasu, připojit ještě alespoň 9 dalších členů rodiny nebo kamarádů a exkurzi si objednat ve vlastním termínu. Podrobnější informace o místních terénních průvodcích v Bílých Karpatech naleznete na vis.bilekarpaty.cz/doc/turista.

Vladimír Šácha
VIS Bílé Karpaty

Foto archiv VIS Bílé Karpaty

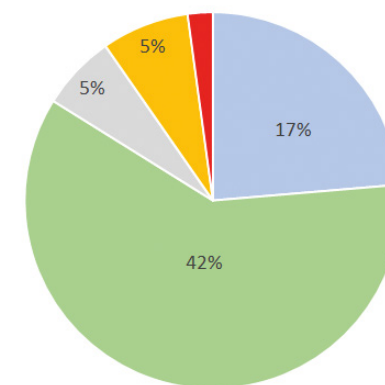
Co nám přinese cestovní ruch?

Do našeho regionu míří čím dále víc návštěvníků, kteří zde chtějí odpočívat i objevovat zdejší krásy a zajímavosti. Jak obce a mikroregiony, tak i nevládní organizace se jim snaží vyjít vstříc vybudováním informačních panelů, naučných stezek, cyklostezek, zařízení na občerstvení nebo ubytování. Otázkou je, jestli je rozumné pokračovat v tomto trendu, nebo je načase turistiku začít omezovat. Jak se na to dívají místní obyvatelé?

První odpověď na tuto otázku teď máme díky dotazníkovému šetření a rozhovorům, které v období listopad 2021 – únor 2022 proběhlo v mikroregionu Hornácko. Pracovníci Vzdělávacího a informačního střediska (VIS) Bílé Karpaty se zeptali celkem 133 obyvatel.

Jaký je váš vztah k přítomnosti turistů ve vaší obci?

■ Velmi pozitivní ■ Spíše pozitivní
■ Neutrální / je mi to jedno ■ Spíše negativní
■ Velmi negativní

Turisté jsou vítáni

Jak výsledky ukazují, většina místních lidí alespoň občas zaznamenává pohyb turistů, buď přímo v obci, nebo v přírodě. Odpovědi samozřejmě záleží na místě, kde dotazovaný/á bydlí – jestli blízko nějaké turistické trasy nebo v části obce mimo turistický zájem.

Většina lidí vnímá návštěvníky kladně nebo alespoň neutrálně, negativně jen

7 % dotázaných. Jsou rádi, že turisté přicházejí, protože přináší do regionu finance a zčásti také práci. Přesto by si polovina dotázaných přála, aby počet turistů zůstal stejný nebo se snížil. Menšině (32 %), především místním živnostníkům, nevadí jejich další zvýšení. Nejvíce negativní návštěvníci jsou tuzemští, zejména rodiny s dětmi, batůžkáři a cyklisté, ale z dalších odpovědí vychází, že záleží především na tom, jak se turista chová.

Obtěžování

Přítomnost turistů může v menší či větší míře život domácích komplikovat. Když si dotázaní mohli vybrat ze šesti možností, čím konkrétně turisté obtěžují, nejčastěji zazněly odpovědi „odpadky“ a „nevhodné chování“, ale více než polovina odpověděla „ničím“.

Návštěvníci zvenčí mohou místní dráždit jednoduše i tím, že je jich až příliš mnoho. Ukázalo se, že to hraje velkou roli zejména u Hornáckých slavností, které hrubá polovina považuje za přelidněné. Co se týká kulturních/historických atrakcí a přírody, jsou odpovědi příznivější. Přes 50 % dotázaných nepovažuje zdejší památky, kostely a další za příliš zatížené návštěvníky. Jen 10 % obyvatel uvedlo, že některé památky zatíženy návštěvností turistů jsou. Často byla zmiňována národní kulturní památka Větrný mlýn v Kuželově. Také téměř polovina dotazovaných nemá problémy s nějakým přetížením přírody. 20 % obyvatel však považuje některé přírodní zajímavosti v mikroregionu za přetížené. Nejčastěji byly za přetížené označeny kvetoucí orchidejové louky, lesy a Velká Javořina.

Přínosy

A jaké jsou nebo mohou být přínosy turistiky? Až 40 % dotázaných si myslí, že rozvoj cestovního ruchu nepřináší nic dobrého, nebo neví či je jim to jedno. Ostatní se však

domnívají, že díky zájmu turistů o zdejší region dochází hlavně k oživení kultury a společenského života v obcích a k lepší péči o veřejný prostor. Většina si také myslí, že cestovní ruch vede k udržování kultury, tradic a řemeslné výroby.

Místní obyvatelé odpovídali i na to, co by přispělo k větší spokojenosti s rozvojem cestovního ruchu. Zde se hornácti shodli na tom, že by se měly vylepšit stravovací a ubytovací služby. Ve většině obcí chybí restaurace, která je otevřená každý den i o víkendu, a také nabídka ubytování by si zasloužila rozšíření. Někteří dotázaní by uvítali větší množství akcí nebo lepší dopravní infrastrukturu.

Foto Jonathan Mitchley

Celkově lze konstatovat, že místní obyvatelé akceptují cestovní ruch na Hornácku navzdory nějakým výhradám. Zároveň je nyní jasnější, co bude třeba vylepšit, aby se mohli místní a turisté rádi a v poklidu potkávat i nadále.

Jan W. Jongepier

Dotazníkové šetření a rozhovory v mikroregionu Hornácko byly uskutečněny v rámci pracovního balíčku k udržitelnému cestovnímu ruchu jako součást mezinárodního projektu Centralparks v programu Interreg Central Europe.

Jak to vidí starostové

I když to není hned vidět, starostové se z hlediska své funkce aktivně zabývají cestovním ruchem ve svých obcích a mají své představy o tom, jak jej dále rozvíjet. Podívejme se zde na to, jak situaci vidí starostové mikroregionu Hornácko na základě rozhovorů s pracovníky VIS Bílé Karpaty.

Hornáčtí starostové se ve svém vnímání shodují s občany svých obcí. Úroveň ubytování a stravování považují za nedostatečnou a také postrádají plnohodnotná turistická informační centra. Přáli by si i doplnění turistických materiálů, jako jsou mapy či drobné propagační předměty (např. štamprle). Mezi starosty panuje zájem budovat cyklostezky nebo například místní muzea. Naproti tomu zazněly obavy z problémů, které mohou působit cyklisté nebo automobilisté.

Usměrnění turistů

Pohled na nutná opatření v oblasti cestovního ruchu se pochopitelně liší obec od obce. Někteří starostové jsou pro přís-

nější zonaci v chráněné krajinné oblasti, jiní jsou proti. Ukázalo se však, že jich většina souhlasí s dopravním omezením do určitých zranitelných míst. Se zamezením vstupu návštěvníků do zranitelných míst, na druhou stranu, souhlasí jen polovina starostů. Také názory na založení dalších turistických atrakcí se lišily: polovina starostů byla spíše pro, polovina proti.

Větší shoda panovala ohledně omezení počtu návštěvníků kulturních a společenských akcí. S tímto opatřením drtivě většina starostů nesouhlasí. Přiklonili se však k průzkumu návštěvnosti na vybraných místech, aby se zjistila jejich zatíženost turisty.

Širší nabídka služeb

Existuje široká škála možností jak přilákat turisty do regionu a co jim nabídnout. Jednou z nich je vybudování informačních bodů a do těchto míst směřovat turisty. Mezi starosty má tato možnost většinovou podporu. Z dotazování vyplynulo i to, že starostové jsou pro dostupnost materiálů o naučných stezkách po přírodních rezervacích formou brožur, také podporují aktivity pro handicapované nebo jiné zranitelné skupiny turistů a rádi by viděli jednoduché noclehárny a útulny, které by zamezily divokému bivakování v přírodě. Většina starostů dále uvítá tematické exkurze a praktické aktivity pro veřejnost, například mapování a obnovu studánek.

V každém případě se nabízí řada možností ke zkvalitnění cestovního ruchu, a to nejen na Hornácku.

Marie Petrů

Výlet k radosti všech

Vydařený výlet do přírody potřebuje jen pár ingrediencí. Příznivé počasí, dobrá nálada a dostatek proviantu. Hodí se i mapa, průvodce (papírový nebo živý) a foťák nebo místo ních nabitý mobil.

Pokud je pak krajina pěkná a cesta bez překážek, stačí už jen doufat, že naši radost nepokazí stopy, které zde zanechali jiní výletníci – odpadky, ohniště, zdupanou louku, vyjeté koleje nebo utržené rostliny. To každého návštěvníka štve.

Proč tedy nebýt ohleduplní a nedržet se jednoduchého pravidla „**zanechme místo návštěvy ve stejném stavu, jak jsme ho našli**“?

Cesta necesta. Česko a Slovensko mají řadu turistických tras. Využijme jich, protože spolehlivě přivedou k zajímavým cílům. A tímto pod našima nohama ani nezníčíme kus přírody a zároveň se vyhneme problémům s vlastníkem přilehlého pozemku. Také když se pohybujete na kole, zůstaňte prosím na cyklostezkách. A dávejte pozor na chodce!

Ticho! I když nechceme, svým pohybem a hlasem rušíme živočichy. Škoda, protože pak utečou a přijdeme o zážitek. Zkusme proto být potichu. Reprodukovaná hudba samozřejmě do přírody nepatří vůbec.

Přírodniny. Pokud posbírané v malém množství, můžeme z přírody odnést plody, včetně hub. Ty jsou přírodou stejně určeny k rozmnožení a rozšíření. Květiny a zvířata necháme v klidu, raději je vyfotíme nebo natočíme. Tak se k nim můžeme vrátit i později doma.

Odpadky. Sáčky, láhve i zbytky jídla vezměme zpět domů. Tam na to máme popelnici nebo kontejner. Na co bychom v přírodě potřebovali odpadkový koš?

Chráněná území. Na území chráněné krajinné oblasti (CHKO) se vztahují stejné nebo přísnější pokyny. Navíc zde platí, že je stanovování a rozdělování ohně ve volné přírodě zakázáno. Proto vyhledejme povolené tábořiště nebo kemp. A vidíte-li ceduli „národní přírodní rezervace“, vezte, že zde podle zákona můžete chodit jen po barevně označených turistických stezkách.

Respektujeme-li těchto pár pokynů, můžeme si výletu užít všichni.

Jan W. Jongepier

Foto Jan W. Jongepier

Hmyz a světlý les

Temný hvozd jako synonymum opravdové nerušené přírody plné života. Tato představa o přirozenosti lesa je zažitá u většiny lidí. Donedávna také u ochránců přírody převládala myšlenka, že do přírody se má zasahovat co nejméně a biologická rozmanitost si poradí.

Světlý les v lokalitě Přední louky u Hryzláckých Mlýnů (Foto Michal Plátek)

V posledních letech se ovšem ukazuje, že hmyz, jedna z druhově nejpočetnějších skupin organismů, rychle mizí i přesto, že v naší krajině je lesů poměrně hodně. Hmyz dokonce mizí i z lesů, které byly ponechány svému osudu a byly ušetřeny lesnického hospodaření.

Abychom pochopili, co tito živočichové vlastně potřebují k životu, je nutné se podívat do minulosti.

Vývoj lesa

Mark Twain prohlásil, že historie se neopakuje, ale rýmuje. Citát lze použít i na vývoj naší krajiny, která se mění, ale určité rysy a principy jsou zachovány. Po ústupu doby ledové převládaly v našich lesích světlomilné dřeviny jako borovice a břízy, postupně se přidával dub a smrk, s dalším oteplováním a zvlhčováním klimatu přibývaly lípy, javory, jilmy. V této době, přibližně před 8000 až 6000 lety, došlo k největšímu rozšíření lesa. Až později se k nám dostal stínomilný buk s jedlím a nakonec habr.

Po celou dobu však lesy byly něčím narušovány. V počátcích byl významný vliv ohně a větru a velkých býložravců – koní, zubrů, praturů, kteří nedovolili vytvořit hustý zápoj korun. Později začal být patrný vliv člověka, který les vypaloval a klučil, v lesích začal pást dobytek. Přirozený i člověkem ovlivněný les tedy ni-

na zdejším území zachovaly lesostepní formace s extrémně bohatou flórou. Parková podoba Čertoryjí s rozptýlenými duby je jakýmsi mementem prehistorické krajiny, ve které se proháněla velká zvířata, i když je v posledních stoletích utvářena člověkem.

Duby

Zdaleka nejvíce druhů brouků a dalších hmyzu žije na dubu. Je to způsobeno právě tím, že dub je ve střední Evropě poměrně dlouho a stačilo se na něj evolučně adaptovat velké množství druhů. Dub je také světlomilná dřevina, která nevyroste v hustém lese. K růstu potřebuje právě zvířata, která se vyhýbají trnitým keřům. Dub tak může zmlazovat v krytu trní a vyrůst uprostřed pastvin, aniž by vytvářel zapojený les. Parková krajina či prosvětlené lesy s dubem tak představují ideální prostředí pro světlomilné druhy hmyzu, které vyhledávají prohráté dřevo.

Světlé lesy mají také vliv na podobu stromů. V hustém hvozdě si stromy konkurují při získávání světla a snaží se jeden druhého přerůst. Tím vytváří malou korunu a vytáhlý kmen. Ve světlém háji se ale stromu dokáže vytvořit rozložitou korunu a široký kmen s velkým množstvím

dřeva. Hmyz žijící ve dřevě na takovém stromu má více dostupné potraviny.

Mrtvé dřevo

Nejcennější stromy jsou pak ty staré, kterým sem tam usychá nějaká větev, často mívají dutý kmen, který je částečně bez kůry. Dlouhodobě tak nabízí velké množství různých úkrytů či potraviny v podobě mrtvého dřeva. Hmyzu lze na jednom stromě najít stovky druhů a v lese tvořeném starými stromy jsou jich tisíce. Každý druh se specializuje na něco jiného.

Mrtvým dřevem se živí brouci jako krasec dubový a lipový, zatímco hubojed dvouskvrnný se živí dřevem napadeným houbami. Pod kůrou žije lesák rumělkový nebo květopas třešňový. V dutinách s trouchou se vyvíjí zlatohlávcí, páchník hnědý, dravý kovařík rezavý či velmi vzácný mravkolev okatý, který v trouchu loví mravence. V podzemí se na odumírajícím dřevě velkých stromů vyvíjí roháč obecný nebo nápadný nosorožník kapucínek. Ve škvírách nebo výletových otvorech brouků hnízdí samotářské včely.

Listy, květy a plody jsou potravou dalším stovkám druhů z různých skupin. A všechny tyto druhy hmyzu napadají nejružnější hmyzí predátoři či parazité.

V podrostu rozvolněného lesa se zase vyvíjí vzácní noční motýli či známý jasoň dyminivkový nebo téměř vyhubený hnědásek osikový.

Ze života hmyzu

Vytvořit les, který by hostil všechny tyto druhy hmyzu, tedy vůbec není jednoduché. Takový les by měl splňovat mnoho parametrů, musí respektovat historii. Letos končí projekt LIFE *Ze života hmyzu* se o to snaží. Bylo by samozřejmě krásné vrátit prastaré způsoby hospodaření (ideální by byl návrat velkých kopytníků), ale řadu procesů dnes umíme nahradit i motorovou pilou, křovinořezem a traktorem. Hmyz to ocení. Parafrázujeme-li citát z úvodu, forma se změnila, princip zůstal stejný.

Jak jsme byli úspěšní a jaké vzácné druhy hmyzu jsme našli ve znovuvytvořených světlých lesích, si povíme v příštím čísle tohoto časopisu.

Michal Plátek

Mgr. Michal Plátek, Ph.D. (*1985) pracuje jako zoolog v rámci projektu LIFE *Ze života hmyzu* na Správě CHKO Bílé Karpaty.

Lúky našich predkov cestovanie za stratenými pokladmi

Keď som mala desať rokov, chodievala som k starému otcovi do susednej dediny. Nebolo to ďaleko, prešla som na koniec záhrady, odtiaľ cez veľkú lúku a malú lúčku, cez lavičku ponad potok a bola som na mieste. Vždy som sa zdržala na tej lúčke, na tomto malom trojuholníku, nezasiahnutom chemickým hnojením, kde bola tráva nižšia, ale hustejšia a kvitlo tam množstvo farebných kvetov. Tu som mohla nazbierať kyticu a tešiť sa z nej aj doma v kuchyni.

Tá lúčka tam už dávno nie je, ale objavila som podobné – svieže, mäkké, farebné a plné života – a hoci sú častokrát ďaleko, stále sa k nim vraciam. Sú väčšinou na miestach, kde zastal čas. Kde sa kosí ručne, deti pomáhajú s hrabaním, seno sa skladá do kôp a v zime ho žerú kravy a ovce v stajni pri dome.

Ak by ste si chceli, tak ako ja, posediť medzi rozkvitnutým túžobníkom, môžete skúsiť podobnú lúku vypestovať podľa tradičného „receptu“ z rumunskej dediny Pădureni: na jar lúku vypásajte kravami od 21. mája, koste dvakrát ročne, v júli a v auguste, a na jeseň znovu vypásajte, až kým nenapadne sneh.

Foto Iveta Škodová

Kolektivizácia

Aj keď v Rumunsku prebehla v 50. a 60. rokoch minulého storočia kolektivizácia podobná tej v Československu, v hornatých regiónoch krajiny nezasiahla do života farmárov a neovplyvnila ich poľnohospodárske postupy do takej miery, ako to bolo u nás. Z celkového počtu 12 682 rumunských obcí až 2854 (22,5%) uniklo scelovaniu pozemkov a kolchoznému hospodáreniu. Hoci dedinčania museli väčšinu svojich produktov odovzdávať štátu, tradičný spôsob hospodárenia si zachovali. A s ním aj svoj vzťah k pôde, hospodárskym zvieratám a ťažkej fyzickej práci.

Po revolúcii a poľnohospodárskej reforme sa v roku 1991 skoro všetko kolektívne vlastníctvo rýchlo vrátilo súkromníkom a tí ďalej pokračovali v hospodárení na farmách rodinného typu. Približne 3,7 milióna farmárskych usadlostí znovu nadobudlo pôdu a rozhodlo sa ju obhospodarovať buď individuálne, alebo spoločne prostredníctvom rôznych asociácií. V roku 2007 mala farma priemerného individuálneho hospodára 2,2 ha, zatiaľ čo rodinné asociácie vlastnili priemerne 100 ha a poľnohospodárske podniky 500 ha pôdy.

Situácia dnes

Byť farmárom však ani v Rumunsku nie je ľahkým živobytím. Aj preto v posledných rokoch malé farmy zanikajú a vidiek sa vyľudňuje. Pôdu vykupujú veľkofarmári, často zahraniční. Počet zvierat klesá v každom regióne a mení sa aj spôsob hospodárenia. Kým v minulosti mala každá domácnosť niekoľko kusov dobytky, dnes má niekoľko ľudí veľa zvierat a zvyšok ľudí stále menej zvierat alebo nič. Hospodári, ktorí prestali chovať zvieratá, často prenajímajú pozemky iným, ktorí ešte zvieratá chovajú. Pre menej zvierat treba menej sena a tak sa vzdialenejšie lúky prestávajú kosť a premieňajú sa na pasienky. Stád je síce menej, ale sú o to väčšie. Na bývalých lúkach sa dnes často pasie. Tam,

kde sa kedysi pásli kravy, sa dnes pasú ovce. Pasienky sa na jar už nečistia od drevín, lúky sa už na jeseň nehnoja maštaľným hnojom. A niektoré parcely zostávajú celkom bez využitia a postupne zarastajú lesom.

Každá z dedín, ktoré sme navštívili, má svoj príbeh, ktorý sa odráža na aktivitách jej obyvateľov a štruktúre jej krajiny. Odlahlosť rumunských dedín zohrávala dôležitú úlohu pri uchovávaní dlhoročných tradícií. V dedinách, kde obyvatelia nemali možnosť dochádzania za prácou do miest, mohli mnohé rodiny prežiť práve vďaka práci v poľnohospodárstve. Emigrácia za prácou v zahraničí dosiahla v Rumunsku obrovské rozmery, v niektorých obciach odišla až tretina obyvateľstva.

Hospodársky cyklus

Moldovița v rumunskej Bukovine je jednou z mála dedín s optimistickou víziou pre vidiecku krajinu. Aj keď „tráva“ je vlastne jedinou plodinou, ktorej sa v miestnom podnebí naozaj darí, väčšina obyvateľov neodišla za prácou, ale zostala v dedine a venuje sa poľnohospodárstvu. Miestne seno má výbornú kvalitu, je bohaté na byliny a zvieratám chutí. Je to aj vďaka tomu, že lúky tu nikdy nehnojili chemickými hnojivami a že termíny kosenia sa regulujú podľa vývoja vegetácie v danom roku. Lúky sa začínajú kosť, keď sú semená väčšiny lúčnych druhov zrelé a vypadávajú zo sena späť do porastu. Takto sa druhy v poraste prirodzene zregenerujú a lúky zostávajú pestré a husté. V prípade dlhšie trvajúceho sucha sa kosba posúva, aby slnko nevypálilo kosbou obnaženú pôdu. O regeneráciu poškodených porastov sa miestni farmári starajú dosievaním sennej mrvy (miestne nazývanej „stroh“), ktorá obsahuje množstvo semien.

V septembri sa na lúkach pasie dobytok (väčšinou kravy a ovce) a ziviny sa vracajú do pôdy v podobe exkrementov. Zvieratá na pasienku zostávajú aj počas noci, pričom košiar sa postupne presúva tak, aby sa týmto spôsobom pohnojilo čo najviac pôdy. Mierne narušenie povrchu kopytami pasúcich sa zvierat podporuje klíčenie semien, ktoré vypadali zo sena alebo zostali vo výkaloch. Takto sa regeneračný cyklus uzatvára a lúčny ekosystém zostáva dlhodobo schopný zabezpečovať krmoviny v dostatočnej kvantite aj kvalite.

V osade Ciosa neďaleko dediny Poiana Negrii stavia rodina Gavriila H. najkrajšie kopy sena na svete. Seno sa skladuje na ohradenom pozemku pri dome a hoci sa na jeseň okolo domu motá množstvo pasúcich sa zvierat, k senu sa nedostanú. Seno sa skrmuje v zime, pre každú kravu je potrebné dosušiť dve kopy. V prípade nadbytku vydrží seno skladované v kopách až štyri roky.

Foto Monika Janišová

Pokojná augustová atmosféra v dedine Poiana Negrii. Väčšina lúk je pokosená, zvieratá sa čoskoro vrátia z letných pasienkov na prídومové lúky.

Foto Monika Janišová

Dedinu Valea Rece (Hidegség) obýva maďarská etnická skupina zvaná Csangó. Ešte pred 250 rokmi toto údolie pokrýval hustý les. Dnes sa v krajine striedajú usadlosti s prídومovými dvakrát ročne kosenými lúkami, sú tam vzdialené raz ročne kosené lúky, maličké polia a rozsiahle druhovo veľmi pestré pasienky. V popredí vidíme celoročný kravský a konský pasienok, na ktorom sa pokrývnosť drevín kontroluje pílou a ohňom.

Foto Monika Janišová

Málokde je tráva taká šťavnatá a hustá ako v Lopătari. Jún, keď lúky žiaria farbami, je ideálnym mesiacom na návštevu. Kravy, a niekedy aj ovce a kozy, sa na týchto lúkach pasú až do 21. mája. Vďaka tomu je termín kosenia posunutý až na koniec júla alebo začiatok augusta. Vtedy má už väčšina bylín zrelé semená a dokáže sa v poraste regenerovať. Jesenná pastva vytvorí podmienky pre úspešné klíčenie. To je tajomstvo žiarivých farieb na lúkach v Lopătari.

Foto Monika Janišová

Odmena

Krásnu krajinu získava hospodár z Karpát ako bonus. Nijako zvlášť o ňu nezapasí (ako napr. naši ochrancovia lúk pod strechou štátnej ochrany prírody) a nie je ani cieľom jeho namáhavej celoročnej práce. Jednoducho sa istý spôsob hospodárenia podpíše na palete farieb krajiny spôsobom, ktorý lahodí nášmu zraku. Dlhodobé rozumné hospodárenie s primeranou intenzitou vytvára a zachováva krajinu, o akej sa moderným poľnohospodárom v intenzívne využívanej krajine môže iba snívať. A to napriek tomu, že hlavným cieľom bežného majiteľa domácej farmy nie je získať medailu za niektorý z parametrov biodiverzity, ale užiť si svoju rodinu a uchovať kvalitu pôdy pre budúce generácie.

Monika Janišová
Banská Bystrica

Mgr. Monika Janišová, PhD. (*1969) je samostatná vedecká pracovníčka Botanického ústavu, Centra biológie rastlín a biodiverzity SAV v Banskej Bystrici. Od roku 2017 skúma, akými spôsobmi sa hospodári v rôznych častiach Karpatkého oblúka, najmä v Rumunsku, a aký to má vplyv na kvalitu lúk. V roku 2018 bol jej výskum podporený grantom National Geographic Society (NGS-288R-18).

Tajemní noční letci

S více než 1400 druhů jsou letouni hned po hlodavcích (2500 druhů) druhým nejpočetnějším řádem savců. Zároveň jde o jednu z pouhých čtyř skupin živočichů, u které se za celou historii vyvinula schopnost aktivního letu. Díky tomu dokázali osídlit všechny kontinenty s výjimkou Antarktidy a vykazují neskutečnou pestrost životních projevů.

Netopýr brvitý, mateřská kolonie (Foto Daniel Horáček)

Vezměme si například jejich potravní ekologii. Přestože se většina druhů živí hmyzem a jinými bezobratlými, najdeme zde i druhy, které dokážou lovit ptáky, ryby, žáby nebo drobné savce a plazy, dále druhy plodožravé i nektarožravé, které opylují obrovské množství tropických rostlin a rozšiřují jejich semena. Asi nejpodivnější strategií je krvežravost, kterou najdeme u jihoamerických upírů.

S výjimkou starosvětských kaloňů, u kterých se vyvinul neuvěřitelně citlivý zrak, se všichni ostatní letouni orientují pomocí echolokace. Vydávají pro lidské ucho vesměs neslyšitelné signály a podle jejich odrazu od okolních předmětů dokážou rozlišit, zda jde o překážku, či kořist. Díky tomu dokázali opanovat noční oblohu, ale i nejlhubší podzemní prostory.

Netopýr ušatý (Foto Daniel Horáček)

2022 Rok netopýrů
Českého svazu ochránců přírody

druhy, jako jsou například **netopýr parkový**, **netopýr stromový**, **netopýr pestrý** či **netopýr rezavý** nezalézají na zimu do podzemí, ale podnikají až 2000 km dlouhé migrace na jih Evropy, kde zimují ve šterbinách skal či dutinách stromů.

Denní úkryty

Čtyři pětiny našich druhů dnes alespoň částečně využívají jako úkryty lidské stavby, zhruba třetina druhů dokonce výlučně, a je téměř jisté, že by se na našem území bez lidského přispění vůbec nevyskytovaly. Jejich původním prostředím totiž není les, ale otevřená lesostepní

Netopýr velkouchý – páření (Foto Radek Lučan)

krajina. Tyto druhy se k nám rozšířily až s částečným odlesněním krajiny a zejména s počátkem stavby domů, ve kterých druhy obývající původně skalní štěrbinu našly bohatý zdroj úkrytů.

Dobrým příkladem jsou například i v Bílých Karpatech běžné druhy **netopýr velký**, **netopýr brvitý**, **netopýr dlouhouchý** (*ucháč sivý*) či **vrápenec** (*podkovár malý*). Ty obývaly původně pouze teplé jeskyně v oblasti Středomoří a teprve s rozšířením velkých sakrálních staveb ve středověku kolonizovaly střední Evropu. Prostorné půdy velkých staveb jim totiž během letního období poskytují dokonalou náhradu za teplé jeskyně. V zimě naopak potřebují

Netopýr východní (vlevo) a netopýr velký na zimovišti (Foto Martin Danilák)

chladné podzemní prostory, které nalézají jednak v přirozených jeskyních, jednak v člověkem vytvořených prostorách, jako jsou sklepy, doly a tunely. Takové objekty člověk vytvořil zejména ve středověku a jsou často početné i v krajinách, kde přirozené jeskyně k dispozici vůbec nebyly.

Jen několik málo druhů se lidským sídlům vyhýbá a ukrývá se výlučně v přirozených úkrytech, typicky ve stromových dutinách. Příklady takových druhů jsou v Bílých Karpatech **netopýr velkouchý** a **netopýr alkathoe**. Ten druhý se na našem území vyskytuje jen v zachovalých listnatých lesích, pro vědu byl objeven až v roce 2001 a v České republice o něm víme teprve od roku 2005.

Potrava

S výjimkou **netopýra obrovského** (*raniak velký*), který dokáže lovit i drobné,

Netopýr ušatý, samice s mládětem (Foto Daniel Horáček)

v noci migrující ptáky, se všechny naše druhy živí bezobratlými živočichy, zejména hmyzem. Neloví však všichni stejnou kořist, jednotlivé druhy jsou poměrně úzce specializované buď na konkrétní skupinu, nebo na prostředí, ze kterého kořist získávají. Tak například **netopýr velký** a jeho dvojník **netopýr východní** (který se v ČR vyskytuje jen výjimečně a opakovaně byl zjištěn právě v Bílých Karpatech) loví téměř výhradně velké, vesměs nelétavé střevlíky, které sbírají z povrchu země.

Z vodní hladiny sbírá hmyz u nás běžný

netopýr vodní, ale také **netopýr pobřežní**, který je u nás velmi vzácný, a první doklad jeho rozmnožování pochází právě z podhůří Bílých Karpat. Specialisté na lov drobných pavoučků i dalších bezobratlých, kteří lezou po listech stromů a keřů, jsou **netopýr řasnatý** a **netopýr brvitý**. Oba loví tyto drobné bezobratlé pomocí ocasní létací blány, která je u netopýra řasnatého vybavena speciálním kartáčkem brv, kterým z vegetace kořist shrabuje. Specialisté na lov mūr jsou například **netopýr ušatý** (*ucháč svetlý*), **netopýr dlouhouchý** a **netopýr černý** (*uchaňa čierna*). Řada druhů mūr dokáže netopýří zvuky slyšet a na blížícího se netopýra reagují prudkou změnou směru letu nebo pádem na zem. Specializovaní netopýři však mají echolokaci velmi slabou, takže je můry uslyší až na poslední chvíli. Jako kompenzace se u těchto druhů vyvinuly právě velké ušní boltce.

Dlouhověkost a bioindikace

Jednou z nejzajímavějších vlastností netopýrů je jejich dlouhověkost. Zatímco stejně velcí zástupci jiných savců se dožívají jen dvou či tří let, netopýři se běžně dožívají dvaceti i více. Dosavadní publikovaný rekord je 41 let u **netopýra Brandtova**, který se vyskytuje i u nás. Cenou za tuto vlastnost je však jejich velmi po-

malé rozmnožování – zatímco samice hraboše může spolu se svými rychle dospívajícími potomky vyproduktovat za jednu sezónu desítky dalších jedinců, samice netopýra má typicky pouze jedno mládě.

Svým speciálním způsobem života jsou netopýři jako skupina poměrně citlivými indikátory změn v prostředí, a to nejen ve vztahu ke své potravě, a tedy kvalitě biotopů, kde ji získávají, ale například i ke klimatické změně. Tuto skutečnost dobře ilustruje současný nárůst početnosti teplomilných druhů, ale také šíření několika druhů, které se u nás před rokem 2000 vůbec nevyskytovaly – **netopýra jižního** a **netopýra Saviova**. V reakci na oteplovající se klima se k nám tito

Vrápenec malý (Foto Daniel Horáček)

netopýři rozšířili ze Středomoří až v poslední době a během 20 let kolonizovali nížiny prakticky celé České republiky a Slovenska.

Všechny druhy netopýrů jsou u nás zákonem chráněné a jejich výzkumem a ochranou se zabývá Česká společnost pro ochranu netopýrů (ČESON) i Český svaz ochránců přírody (ČSOP).

Radek Lučan
Praha

RNDr. Radek Lučan Ph.D. (*1979) pracuje od r. 2009 na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy, kde přednáší biogeografii a zoologii obratlovců a vede řadu terénních exkurzí. Věnuje se výzkumu ekologie netopýrů a ptáků a podílí se na řadě aktivit spojených s ochranou přírody.

České názvy a synonyma jabloní

Začátkem letošního roku vyšla výjimečná kniha našeho významného pomologa a znalce historie ovocnářství a odrůd Ing. Václava Tetery, CSc. (*1947). Kniha obsahuje asi tři tisíce českých názvů odrůd jabloní a k nim lze systematicky dohledat okolo šesti tisíc jejich synonym. Jedná se hlavně o staré a krajové odrůdy, doplněné i o novošlechtěné odrůdy, především českého původu.

Publikace je jakýmsi završením více než čtyřicetileté mravenčí práce v tomto oboru, jemuž se Václav Tetera věnuje s pečlivostí jemu vlastní. Její vydání potěší jak ovocnářské odborníky, tak i zánícené milovníky těchto odrůd z řad jejich pěstitelů, mapovatelů a udržovatelů, kteří se často snaží dozvědět více o jejich původu, historii atd.

Texty doplňují fotografie mnoha starých a krajových odrůd, které dosud nebyly knižně u nás publikovány. Dále kni-

ha obsahuje přetisky kreseb odrůd jabloní ze sbírek významného a zřejmě prvního českého pomologa a šířitele ovocnářství u nás, pátera Mateje Rösslera (1754–1829). Tyto kresby pochází od Jana Helliha.

A tak se můžete dočíst, že naše oblíbená jaderníčka moravská má více než 59 různých synonym nebo že existuje více než 420 různých označení renet. Cenná jsou i synonyma odrůd v němčině, francouzštině či angličtině.

**Radim Pešek
Bojkovice**

*Radim Pešek (*1976) je ovocný školkař a ekologický sadař. Založil a vede Ovocnou školkou Bojkovice.*

České názvy a synonyma jabloní

Václav Tetera

„Pro koho myslíš, že to všechno děláme?“

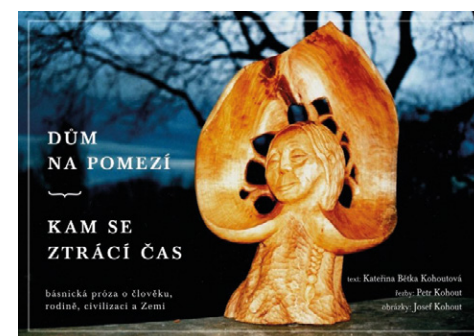
environmentální centrum
dávila brno

HaDivadlo

Alfa pasáž Brno
www.hadivadlo.cz

Knížečka pro citlivé duše

Jako pavučina třpytící se v ranní rose na starém plaňkovém plotě kopaničářské chalupy je tahle knížka pro člověka, který je schopen tak jemně dílo vnímat a chvíli zůstat v úžasu a zamyšlení nad hloubavými texty básnivého poselství Katky Bětky Kohoutové, které jsou doprovázené fotografiemi jímavých dřevorezů jejího muže Petra a půvabnými dětskými kresbičkami syna Josefa.

Dům na pomezí / Kam se ztrácí čas

Vydala Kateřina Bětky Kohoutová v roce 2021. K zakoupení na www.theia-zitkova.cz/dalsi-nabidka.

Katčiny verše v próze jsou živou vodou tomu, kdo nechce podlehnout environmentální úzkosti, beznaději, rezignaci. Jsou určeny lidem, kteří mají vůli a snahu nebýt přírodě zbytečně na obtíž, těm, kteří jsou si vědomi naprosté lidské závislosti na Matce Zemi. Knížka je povzbuzením i pro ty, kterým současná podivná doba zdánlivě znemožňuje milovat své rodiny, přátele, bližní. Vlídne, leč důrazně nás vybízí, abychom dovedli svými životy prokazovat svoji vděčnost za dary, kterými nás příroda každodenně obdaruje. Dodává nám také odvahu nahlédnout na nástrahy našeho současného způsobu žití a pomáhá jim odolávat. Nabádá křehce, citlivě, opravdově. Čtenáři právem připadá, že žádné slovo nepřebývá ani nechybí.

Autorčino pojetí náležitosti způsobu života je patrné už z úvodního motta: „Kdyby naše společnost byla skutečně vyspělá, neexistovaly by pojmy jako zdravá výživa, férový obchod nebo ekologická výchova. Každá naše potrava by byla zdravá, každý obchod by se snažil být spravedlivý a každá výchova by vedla naše děti k lásce, úctě a důvěře k naší Matce Zemi.“

**Aleš Máchal
Brno**

*Ing. Aleš Máchal (*1952) je ekopedagog, spoluzakladatel a první ředitel školského zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka v Brně.*

Za studánkami Bílých Karpat

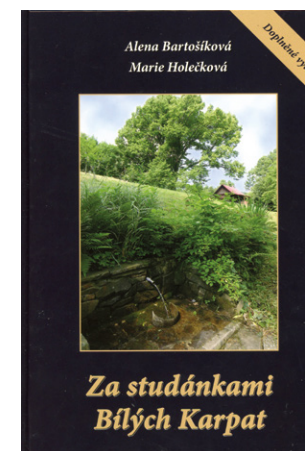
V poslední době se mezi dostupnými knižními tituly nenápadně znovuobjevila publikace Za studánkami Bílých Karpat z pera Aleny Bartošíkové, bohatě doprovázená fotografiemi Marie Holečkové. Vyšla v roce 2019 v Nakladatelství MH Beroun jako druhé, doplněné vydání původního díla z roku 2006. Co můžete od této knihy očekávat?

Základním pramínkem, klikaticím se celou knihou, je povídání o cestách za známými i pozapomenutými studánkami moravsko-slovenského pomezí. Neméně významnou pozici v textu zaujímají vzpomínky na místní průvodce ke studánkám, často vynikající místní znalce a vypravěče a zároveň prosté lidi srostlé s krajinou svého domova. Z jejich vyprávění vycházejí i četné místní zkazky a pověsti, jimiž au-

torka své texty prokládá, třebaže není vždy jasné, od koho přesně to které lidové vyprávění zaznamenala.

Místopisná líčení se hojně věnují i nejrozličnějším dalším zajímavostem, jako jsou kapličky, zvoničky, pomníky nebo významné místní zvyky a slavnosti. Většina popisovaných jednotlivostí je zároveň vyobrazena na průběžně řazených barevných fotografiích. Publikace je tak vlastně jakýmsi neuspořádaným, ale dosti podrobným průvodcem seznamujícím čtenáře s historií a hmotným i nehmotným kulturním dědictvím obcí a osad z uherskobrodské části hřebene Bílých Karpat od Strání a Korytné po Pitín, Bojkovice a Uherský Brod.

Doplnek oproti prvnímu vydání představuje několik kapitol o výpravách za některými studánkami, na něž se při přípravě původní knihy nedostalo. Třináctiletý

odstup umožnil autorce také zhodnotit změny, k nimž na řadě míst popsaných v prvním vydání došlo a dochází. Třebaže její bilančování vyznívá spíše smutně, pravdivá zůstávají i její slova z počátku knihy: „Studánka je malý zázrak, je jako oko do země, průzračné a čisté. Tak to říkali staří lidé. Bývala a dosud je součástí života

ve zdejší krajině, protože byla a v mnohých místech dosud je jedinou zásobárnou pitné vody. Objevovat studánky v Bílých Karpatech, vyfotografovat je a napsat o nich co vím, to byl můj sen, poněvadž to je skutečné dobrodružství.“

**Karel Fajmon
Velká nad Veličkou**

*Mgr. Karel Fajmon (*1981) pracuje jako botanik na Správě CHKO Bílé Karpaty.*

O chytrém netopýrovi

Když byste se vydali z Vápenek po žluté turistické značce ke Kamenné boudě, tak hned za Vápenkami uvidíte po pravé ruce nádhernou dubovou bučinu. Typický porost středních poloh Bílých Karpat. Já v tom lese byl. Dokonce jsem tam jednou pod dubem podřimoval, unaven z dlouhé túry a velkého vedra. Při tom podřimování jsem tam vyslechl tento příběh. Nevím přesně, kdo to komu povídal, jen jsem slyšel tenké hlásky vycházející z dutiny v kmeni toho dubu. Nebo se mi to jen zdálo?

Jednou, pozdě odpoledne, se Noktula probudil. Zdálo se mu cosi ošklivého a tak ho to vyděsilo, že se rozhodl, že už spát nebude, aby se ten zlý sen nevrátil. Tak si jen tak visel v přítmi dutiny dubu, v níž bydlel a... a nudil se. On ten Noktula byl velice živý a pohyblivý netopýr. Dnes bychom řekli hyperaktivní.

„Jakoby s ním všichni čerti šili,“ jak říkávala moje babička, když jsem jako klučina neustále pobíhal, mluvil a vlastně i tak trochu zlobil. Noktula však nebyl malý kluk, byl to již mladík plný energie a docela chytrý. Ostatní netopýři z dutiny a vlastně z celého lesa jej měli rádi, protože byl neustále veselý a uměl povídat báječné historky, které si vymýšlel nebo i prožil.

Tak tedy toho odpoledne se Noktula probudil brzy a jak už jsem napsal, velice se nudil. Proto se rozhodl, že nebude čekat na tmu, ale že se prolétne ještě dříve, než sluníčko zapadne. Vylétl z domovské dutiny, opatrně se rozhlédl a pak vyrazil nad lesní silničkou na sever, přímo ke kopci Lesná, kde se lesy rozvěvou a na temeni Lesné odhalí krásné louky s několika dubisky.

„To je nádherna,“ říkal si Noktula, „ani jsem netušil, jak je tu krásně. V noci to vypadá docela jinak!“

Znovu a znovu kroužil nad loukami, když vtom se z koruny jednoho dubu odpoutal malý stín a jako blesk se přiblížil k Noktulovi. Ten spíše vytušil, než uviděl, že je v nebezpečí, a pustil se kolmo k zemi. To samé však udělal ten stín, a tak se oba srazili a spadli do vysoké trávy. Teprve teď Noktula uviděl, že ten stín je vlastně pták se zakřiveným zobákem, kropenatým břichem a jasně žlutýma nohama. A také byl o hodně větší. Bylo jasné, že chtěl Noktulu ulo-

vit, proto se srazili, ale díky Noktulovu šikovnému manévru se jen srazili a teď tu leželi v trávě těsně vedle sebe. Jeden čekal na druhého, až se pohne. Noktula aby utekl a ostříž, neb o toho tu šlo, aby Noktulu ulovil. Zatím ten ostříž váhal, neb ještě nikdy žádného netopýra neviděl. V noci totiž ostříži spí. Ještě chvíli si Noktulu prohlížel a pak se ozval: „Hej, ty, zrzku. Copak jsi zač? Tebe jsem ještě neviděl a ani nejedl.“

Chytrý Noktula mlčel a vyčkával, až o sobě ten pták něco prozradí. A dočkal se:

„Máš křídla jako pták a létáš mistrovsky jako vlaštovka, která mi nejvíce chutná. A ten manévry, jak jsi to sklopil kolmo k zemi – to bylo mistrovské, jako bys vážka byl, má kulinářská slabost! Ale ty, zrzku, máš srst a uši a to mne mate. Tak jak je to s tebou?“

To už se Noktula vzpamatoval, usmál se na ostříže a spustil:

„Já a pták? Cožpak kladu vajíčka? Nebo vážka, pche!“ zasmál se Noktula malinko a přitom si v duchu říkal: „Kdybych aspoň věděl, co je to vážka!“ Nahlas pak pokračoval: „Jak už tvé bystré oko rozpoznalo, mám celé tělo pokryto srstí. Mám i uši veliké a čenich dlouhý. A pohleď na toto.“ Noktula na chvíli doširoka otevřel pusku a vycenil své špičaté zoubky a pak pově-

děl: „Cožpak ptáci, vlaštovky či vážky mají takové zuby?“

„To opravdu nemají,“ připustil překvapený ostříž. „No vidíš! Nejsem nikdo z nich, nikdo z tvého jídelníčku. Jsem

prostě jen myš. Obyčejná podzemní myš, plná blech. A když mi není špatně z těch žízál, co pořád jím, tak se s radostí prolétnu a k tomu mi slouží tady ty blány. Vidíš? Žádná křídla nemám, jsou to jen blány, obyčejná kůže je to!“ uzavřel Noktula svůj popis.

„Myši zásadně nejím,“ odpověděl poněkud opovržlivě ostříž, „a obávám se, že z těch žízál v tobě by bylo špatně i mně. Takže tě nechám, zrzku. Ale varuju tě, nás ostřížů je tu více a nemusí být každý tak moudrý jako já,“ pochválil se ostříž, mávl křídly a odletěl.

„Uf, to bylo o fous!“ vypískl Noktula. „A teď hajdy nízkým letem do lesa a do dutiny a čekat, než bude tma,“ přikázal si a také vykonal.

Pavel Bezděčka
(text a ilustrace)

Letní soutěž o tričko

Letošek je Rokem netopýrů. Napiš nám správné odpovědi na otázky a vyhraj tričko s bělokarpatským motivem.

Kvíz

1. Netopýři jsou z pohledu počtu druhů:

- a) nejpočetnějším řádem savců
- b) druhým nejpočetnějším řádem savců
- c) nejméně početným savcím řádem

2. Kolik žije v České a Slovenské republice druhů netopýrů?

- a) 18
- b) 24
- c) 28

3. Naši netopýři se živí převážně

- a) bezobratlými živočichy, zejména hmyzem
- b) jinými obratlovci
- c) plody a nektarem

4. Kde žijí upíři?

- a) v Transylvánii
- b) v Austrálii
- c) v Jižní Americe

5. Kolik porodí za jednu sezónu samičky našich druhů netopýrů mláďat?

- a) jedno, maximálně dvě
- b) dvě dvakrát za sezónu
- c) pět a více

6. Jak dlouho netopýři žijí?

- a) jednu sezónu
- b) maximálně 5 let
- c) běžně přes 20 let

7. Specialistou na lov můr je:

- a) netopýr řasnatý
- b) netopýr ušatý
- c) netopýr vodní

8. Většina druhů našich netopýrů:

- a) žije pouze v lese
- b) využívá aspoň někdy lidské stavby za své úkryty
- c) se člověku vyhýbá

9. Netopýr jižní a netopýr Saviův

- a) se u nás vyskytují odjakživa
- b) se k nám rozšířili ze severní Evropy
- c) se díky oteplování k nám nedávno rozšířili z jihu

10. Všichni naši netopýři

- a) patří mezi lovnou zvěř
- b) jsou zákonem chráněni
- c) jsou běžní a v případě přemnožení je potřeba je šetrně likvidovat

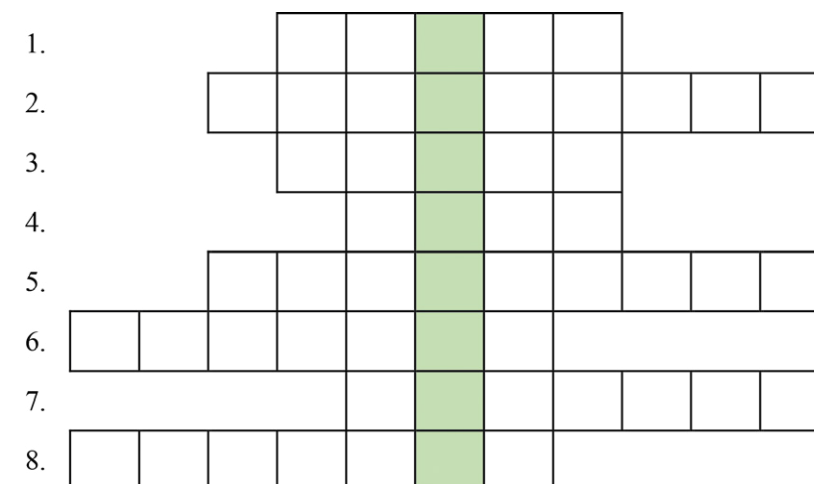
Radek Lučan

Doplňovačka

V tajence se objeví jméno jednoho druhu netopýra.

1. třída obratlovců, do které netopýři patří
2. netopýři vydávají a slyší vysoké tóny, tzv. ...
3. netopýr obrovský loví kromě hmyzu i ...
4. netopýr, který se živí krví
5. zimní spánek
6. původní, přirozený denní úkryt většiny našich netopýrů
7. savčí řád, kam patří netopýři, kaloni a další létající savci
8. pohyb z jedné oblasti do druhé

Odpovědi na deset otázek zašlete do **1. září 2022** na email casopis@bilekarpaty.cz nebo poštou na adresu:

ZO ČSOP Bílé Karpaty
redakce časopisu Bílé - Biele Karpaty
nám. Bartolomějské 47
698 01 Veselí nad Moravou

K odpovědi napište druh (dámské/pánské) i svou velikost trička (např. S/M/L/XL/XXL).

Jeden vylosovaný výherce obdrží tričko s orchidejovým motivem a předplatné časopisu Bílé - Biele Karpaty na jeden rok.

Správné odpovědi z minulého čísla 2/2021:
1. c, 2. b, 3. b, 4. c, 5. c, 6. c, 7. a, 8. c, 9. b, 10. a.
Poznávka: 1. G, 2. F, 3. E, 4. B, 5. C, 6. A, 7. D.
Výherce soutěže: Eva Jarošová (Praha).

Bílé - Biele Karpaty

Předplatné prosím uhradte vydavateli ZO ČSOP Bílé Karpaty, číslo účtu: **1442785399/0800**, variabilní symbol: **1111**. Do zprávy uveďte „časopis BBK“ a vaše jméno.

Bližší informace najdete na csop.bilekarpaty.cz.

Cena předplatného:
Česká republika 100 Kč
Slovensko 200 Kč

Poděkování

Toto číslo bylo vydáno v rámci programu Českého svazu ochránců přírody „Ochrana biodiverzity“, které podporují:

Ministerstvo životního prostředí

Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska donátorů.
<http://biodiverzita.csop.cz>

Také děkujeme všem obcím, firmám, předplatitelům a příznivcům našeho časopisu za projevenou přízeň a finanční podporu (řazení dle abecedy):

Mecenáši časopisu Bílé - Biele Karpaty (podpořili částkou 4000 Kč a více):
Český svaz ochránců přírody (Praha), NET4GAS (Praha).

Patroni časopisu Bílé - Biele Karpaty (darovali 1000–3999 Kč):
Obec Korytná, Aleš Cimala (Veletiny), Michal Hájek, Ph.D. (Hluk), Ing. Jiří Kolařík (Lužice), Pavel Kolínský (Praha), Filip Kostecký (Brno), Jan Soukup (Brno), Jana Zehnulová (Brno).

Podporovatelé časopisu Bílé - Biele Karpaty (darovali 500–999 Kč):
Obec Korytná, Aleš Cimala (Veletiny), Michal Hájek, Ph.D. (Hluk), Ing. Jiří Kolařík (Lužice), Pavel Kolínský (Praha), Filip Kostecký (Brno), Jan Soukup (Brno), Jana Zehnulová (Brno).

Přispěvatelé časopisu Bílé - Biele Karpaty (darovali 200–499 Kč):
Jarmila Barboříková (Štítná nad Vláří), Ivan Blaha (Zlín), Zbyněk Blecha (Praha), Leoš Polanský (Bojkovice), Jitka Šmýdová (Veselí nad Moravou), Marie Žáková (Kunovice).

Redakce

Titulní strana: Hlaváček letní / hlaváček letný (Foto Alois Kozubík)

Navštivte náš E-shop Bílé Karpaty na webu: www.eshopbilekarpaty.cz

Hledat

Nevíte si rady? Zavolejte
+420 518 326 470
Po - Pá 8:30-13:30 a 13:00-16:00

0 ks
za 0,00 Kč

Knihy

Trička

Budky a krmítka

Regionální travní směsi

Časopis Bílé - Biele Karpaty

DVD / CD

BIO Ovoce

Korkové podtáčky

Kalendář

Psací pera

Náušnice

Dřevěné hry

Kožené klíčenky

Z naší nabídky

Vybrali jsme pro vás

Bílé - Biele Karpaty

časopis moravsko-slovenského pomezí
1/2022, 27. ročník

Vydavatel:

ZO ČSOP Bílé Karpaty
nám. Bartolomějské 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel: +420 518 326 470
e-mail: casopis@bilekarpaty.cz

Spolupracující organizace:

Správa CHKO Biele Karpaty, Nemšová
Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty,
o.p.s., Veselí nad Moravou
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
Regionální pracoviště Správa CHKO Bílé
Karpaty, Luhačovice

Redakční rada:

Libor Ambrozek, Pavel Bezděčka,
Zuzana Černá, Tomáš Hamrlík,
Jan W. Jongepier (šéfredaktor),
Jana Líčeníková, Marie Petřů,
Katarína Rajcová, Jitka Říhová, Petr Slinták

Grafika a sazba: David Jongepier

Tisk: Tiskárna Didot, spol. s r.o.

Rozšiřuje: Mediaprint & Kapa

Koordinace distribuce:

Vydavatelský servis „Říha“

Inzerce a předplatné: Jitka Říhová

Reg. č. E 7428, ISSN 1211 – 3638,
vychází 2x ročně, náklad 2300 ks,
cena 50 Kč (DPH 10 %) / 2 EUR.

Čitatelia na Slovensku môžu predplatné
vo výške **8 EUR na rok** uhradiť poštovou
poukážkou na adresu:
Občianske združenie Pre Prírodu,
Mierove námestie 29, 911 01 Trenčín,
tel.: +421 326 598 387,
e-mail: katarina.rajcova@sopsr.sk.
Do správy pre príjemcu uveďte „časopis BBK“.

Blíž přírodě

Objevte studánku, kde žijí mloči skvrnití.
Mločí studánka, Myslík / Frýdek-Místek

Otužte se v přírodním knajpovišti.
Semanínská stezka, Semanín / Ústí n. Orlicí

Poučte se o jediné lokalitě kriticky ohrožené byliny kandík psí zub v ČR.
Medník, Hradištko / Praha – západ

Pozorujte až 160 druhů ptáků.
Rezervace Štěpán, Děhylov / Ostrava

Porovnejte si délku skoku s blechou nebo jelenem.
Zásmucká Bažantnice Zásmuky / Kolín

Bivakujte v zaniklé osadě.
Umíř, Plachtín / Plzeň – sever

Poučte se o jediné lokalitě kriticky ohrožené byliny kandík psí zub v ČR.
Medník, Hradištko / Praha – západ

Poučte se o jediné lokalitě kriticky ohrožené byliny kandík psí zub v ČR.
Medník, Hradištko / Praha – západ

Pohrajte si s vodním mlýnkem.
Capartické louky, Capartice / Domažlice

Obejděte s námi celý Svět.
Cesta kolem Světa, Třeboň

Učte se poznávat přírodu nejen očima.
Les plný smyslu, Krásná Líba / Děčín

Podívejte se na líhniště pro hady a ještěrky.
Mokřadní louka Kolo, Slavkov / Uh. Hradištko

www.net4gas.cz

S Českým svazem ochránců přírody jsme v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě zpřístupnili veřejnosti již stovku přírodních cenných lokalit.

Přesvědčte se na www.blizprirode.cz a vyrazte rovnou do přírody!

Národní program Ochrana biodiverzity

Český svaz ochránců přírody každoročně finančně podpoří více jak 150 projektů zaměřených na praktickou ochranu biodiverzity České republiky a její propagaci. biodiverzita.csop.cz

Generální partner
programu
Ochrana biodiverzity

Generální partner
Českého svazu
ochránců přírody

Ministerstvo životního prostředí

